

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach

LKA.411.1.4.2024

Pan
Jarosław Okoczuk
Burmistrz
Miasta Trzebinia
ul. Piłsudskiego 14
32-540 Trzebinia

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

S/23/005 Działania właściwych organów i instytucji w związku z zaprzestaniem działalności Kopalni Siersza w Trzebinii oraz występowaniem zapadlisk na terenie Miasta i gminy Trzebinia

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka
kontrolowana

Urząd Miasta w Trzebini¹, ul. Piłsudskiego 14, 32-540 Trzebinia

Kierownik jednostki kontrolowanej: Jarosław Okoczuk, Burmistrz Miasta Trzebini²,
od 21 listopada 2018 r.

W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili:

Grzegorz Żuradzki, od 6 kwietnia 2018 r. do 20 listopada 2018 r.³,

Adam Adamczyk, od 8 grudnia 2014 r. do 28 lutego 2018 r.⁴,

Stanisław Szczurek, od 10 grudnia 2010 r. do 7 grudnia 2014 r.⁵,

Adam Adamczyk, od 1 listopada 1998 r. do 9 grudnia 2010 r.

(akta kontroli tom I str. 7-8)

Zakres przedmiotowy
kontroli

1. Wydawanie decyzji i pozwoleń mających związek z likwidacją KWK Siersza.
2. Udział społeczeństwa w procesie likwidacji KWK Siersza.
3. Likwidacja KWK Siersza ze szczególnym uwzględnieniem zabezpieczeń przed szkodami w środowisku.
4. Likwidacja szkód górniczych powstałych po likwidacji KWK Siersza.

Okres objęty kontrolą

Od 1 stycznia 1999 r. do dnia zakończenia czynności kontrolnych (badania kontrolne obejmą również działania i zdarzenia zaistniałe przed 1 stycznia 1999 r., w przypadkach, gdy miały wpływ na działalność objętą kontrolą).

Podstawa prawna
podjęcia kontroli

Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁶.

Jednostka
przeprowadzająca
kontrolę

Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach

Kontrolerzy

Mirosław Sekuła, doradca techniczny, upoważnienie do kontroli nr LKA/30/2024 z 18 stycznia 2024 r.

Stanisław Tarnowski, główny specjalista kp., upoważnienie do kontroli nr LKA/29/2024 z 18 stycznia 2024 r.

Wojciech Graca, główny specjalista kp., upoważnienie do kontroli nr LKA/31/2024 z 18 stycznia 2024 r.

(akta kontroli tom I str. 1-6)

¹ Dalej: „UM Trzebini” lub „Urząd”.

² Dalej także „Burmistrz”.

³ Dalej także Burmistrz 2018.

⁴ Dalej: Burmistrz 1998-2010 i 2014-2018.

⁵ Dalej: Burmistrz 2010-2014.

⁶ Dz. U. z 2022 r., poz. 623, dalej: „ustawa o NIK”.

II. Ocena ogólna⁷ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność Urzędu w zakresie podejmowanych działań w związku z zaprzestaniem działalności Kopalni Siersza w Trzebini oraz powstawaniem zapadlisk na terenie Miasta i Gminy Trzebinia⁸.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Urząd podejmował prawidłowe działania w procesie likwidacji Kopalni Węgla Kamiennego Siersza w Trzebini⁹ oraz w sytuacji pojawienia się zapadlisk będących następstwem decyzji o likwidacji KWK Siersza poprzez jej zatopienie.

Likwidacja Kopalni przez jej właściciela, tj. Nadwiślańską Spółkę Węglową Spółka Akcyjna¹⁰, poprzez jej zatopienie spowodowała szereg nieprzewidzianych i negatywnych następstw dla środowiska naturalnego oraz mieszkańców Trzebini. Na negatywne skutki działalności górniczej, prowadzonej na terenie Gminy Trzebinia od początku XIX wieku, wpływ miało szereg czynników, takich jak: eksploatacja tzw. płytkich pokładów węgla kamiennego występujących na tym terenie, prowadzona już od początku XIX wieku, brak inwentaryzacji, a w szczególności niezabezpieczenie starych i płytko zalegających pustych wyrobisk górniczych, niewłaściwa ocena skutków nagłego zaprzestania odwodnienia górotworu i podnoszenia się poziomu wód podziemnych w tzw. leju depresji¹¹ oraz brak skutecznego systemu odwadniania powierzchni terenu, pod którym prowadzona była działalność górnicza. Skutkiem tego było przede wszystkim powstawanie zagrażających bezpieczeństwu mieszkańców tzw. zapadlisk, zwanych też deformacjami nieciągłymi oraz rozlewisk.

Działając w interesie mieszkańców Gminy, Burmistrz 1998-2010 i 2014-2018, przewidując negatywne następstwa likwidacji KWK Siersza poprzez jej zatopienie wykorzystał obowiązujące w latach 1999-2003 zapisy ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze¹². W procesie uzgodnienia planu ruchu likwidowanego zakładu górniczego na lata 2000-2001, wymaganego art. 81 ust. 3 ustawy Pgg, zobowiązał NSW SA m.in. do zweryfikowania skutków likwidacji oraz odmówił uzgodnienia przedmiotowego planu ruchu na rok 2002, jako wyraz sprzeciwu względem jej zatopienia bez wykonania niezbędnych robót zabezpieczających przed negatywnymi skutkami likwidacji. Wskazywał także na potrzebę zabezpieczenia środków finansowych na właściwą likwidację Kopalni. W wyniku kontroli ustalono, że kluczowe znaczenie dla ograniczenia powstawania niebezpiecznych deformacji i rozlewisk miało wypełnienie pustek po wyrobiskach górniczych oraz odwodnienie powierzchni terenów objętych działalnością górniczą zlikwidowanej KWK Siersza.

Pomimo braku zatwierdzonego przez Dyrektora Okręgowego Urzędu Górniczego w Krakowie planu ruchu likwidowanego zakładu górniczego, w 2002 r. będącą następcą prawnym NSW SA Spółka Restrukturyzacji Kopalń SA¹³, kontynuowała likwidację Kopalni na podstawie zaakceptowanych kierunkowo przez Ministerstwo Gospodarki aneksów do Programu likwidacji zakładu górniczego KWK Siersza na lata 2000-2001, w których zmniejszono o ok. 50% pierwotnie przewidziane środki finansowe na likwidację, a także ograniczono zakres rzeczowy robót.

⁷ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁸ Dalej także: Trzebinia, Miasto lub Gmina.

⁹ Dalej KWK Siersza lub Kopalnia.

¹⁰ Dalej NSW SA

¹¹ Lej depresji (lej depresyjny) – jest to strefa obniżenia powierzchni piezometrycznej, czyli zwierciadła wód podziemnych wywołanego odwadnianiem poziomów wodonośnych. Lej depresji powstaje w wyniku zmian hydrodynamicznych związanych z drenażem wód (odwodnieniem) w obrębie podziemnego wyrobiska górniczego.

¹² Dz. U. z 2005 r. nr 228, poz. 1947, zwana dalej także ustawą Pgg.

¹³ Dalej SRK SA

Urząd prawidłowo reagował na pojawiające się negatywne skutki likwidacji KWK Siersza. Prowadzono ewidencję pojawiających się zapadlisk, zgłaszano je do SRK SA, odpowiedzialnej za ich usuwanie i monitorowano efekty tych działań. Skala negatywnych efektów likwidacji Kopalni przerastała zdecydowanie możliwości Gminy w usuwaniu ich skutków. Urząd współpracował z Powiatowym Centrum Zarządzania Kryzysowego w Chrzanowie oraz z Małopolskim Urzędem Wojewódzkim w Krakowie w ramach Wojewódzkiego Sztabu Zarządzania Kryzysowego. W wyniku współpracy Urzędu z SRK SA na bieżąco usuwano widoczne skutki deformacji nieciągłych, (zapadlisk) doprowadzając w większości przypadków wyłączone z użytkowania obiekty do ponownego użytkowania. Prowadzone przez SRK SA pompowanie wód podziemnych¹⁴ i monitoring poziomu tych wód znacząco zmniejszyło w ostatnich miesiącach proces powstawania nowych niebezpiecznych zapadlisk. W dalszym ciągu jest jednak nierozwiązany problem odwodnienia terenów zalewowych, w szczególności w rejonie potoku Kozi Bród.

Urząd nie był w stanie jednoznacznie określić w dokumentach planistycznych Gminy¹⁵ terenów niezdatnych do zabudowy, wskazując je często jako tereny z ograniczeniami w zagospodarowaniu, wymagające szczegółowego rozpoznania górotworu przez badania geofizyczne i ich uzdatnienia, gdyż weryfikacja¹⁶ skutków prowadzonej dawniej eksploatacji węgla kamiennego oraz możliwej reaktywacji starych, zasypanych zapadlisk ciągle trwa.

Eksploatacja na przestrzeni lat a nawet wieków prowadzona była przez różne podmioty i w różnym stopniu była dokumentowana. Uwzględnienie skutków tej eksploatacji, w szczególności powstawania zapadlisk i podtopień, wymaga wyeliminowania możliwości zabudowy lub wprowadzania dodatkowych ograniczeń w zagospodarowaniu znacznych terenów Gminy. Obarcza to Gminę znacznymi skutkami finansowymi i wymaga podjęcia działań zapewniających Gminie Trzebinia niezbędną pomoc.

W prowadzonym od 2005 r. Centralnym Rejestrze Skarg i Wniosków Urzędu nie odnotowano skarg ani wniosków dotyczącego likwidacji KWK Siersza.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej¹⁷ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Wydawanie decyzji i pozwoleń mających związek z likwidacją KWK Siersza

Opis stanu faktycznego

1. Obszar górniczy „Siersza I” zajmował¹⁸ powierzchnię¹⁹ 40,3 km², z czego na teren Trzebini przypada około 74,9% tej powierzchni. W dniu 27 maja 1994 r. Minister Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa udzielił Koncesji nr 46/94 NSW SA na wydobywanie węgla kamiennego ze złoża węgla kamiennego „Siersza”

¹⁴ Od 29 maja 2023 r.

¹⁵ W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Trzebinia i w Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego.

¹⁶ W wyniku prowadzonych badań zleconych przez SRK SA oraz prowadzonych przez Centrum Zagrożeń Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego.

¹⁷ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹⁸ Został utworzony decyzją Ministra Górnictwa i Energetyki nr VMP/135/77 z 8 grudnia 1977 r.

¹⁹ W dniu 17 lipca 1996 r. Minister Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa zmienił decyzję w zakresie nadania i określenia granic terenu górniczego „Siersza I” (powierzchnia 42,7 km²), a w dniu 1 marca 1999 r. zmienił decyzję wyznaczając w koncesji granice obszaru górniczego „Siersza I” i terenu górniczego „Siersza I”.

położonego na terenie miast: Trzebinia, Jaworzno i Chrzanów objętego obszarem górnictwem „Siersza I”, której termin ważności określony został na dzień 31 maja 2015 r. W granicach obszaru górnictwa „Siersza I” prowadzona była od początku XIX wieku eksploatacja górnictwa, która objęła 7 pokładów węgla (118 (206), 207, 208, 209-210, 214, 301 i 303) na głębokości od 0 m do 450 m. Stosowany był system filarowy i ścianowy z zawalem stropu oraz z podszkawką hydrauliczną i pneumatyczną. W bardzo niewielkim zakresie wybierano węgiel metodą odkrywkową. Wyeksploatowane zostały pokłady o miąższości od 1,5 m do 6,6 m. Eksploatacja dokonana prowadzona była głównie w centralnej i wschodniej części obszaru górnictwa, obejmując swoim zasięgiem tereny pomiędzy Sierszą na północnym zachodzie a Karniowicami na południowym wschodzie. Skutki eksploatacji, ujawniające się sukcesywnie w ciągu około 200 lat i polegały głównie na występowaniu deformacji ciągłych w zasięgu wpływów prowadzonej eksploatacji oraz deformacji nieciągłych, powstających nad płytkimi wyrobiskami górnictwem. Maksymalne obniżenia sumaryczne osiągnęły wartość ponad 13 m (w strefie na południe od Sierszy), natomiast deformacje terenu w poszczególnych okresach zawierały się w granicach IV a sporadycznie nawet V kategorii zagrożenia wpływami eksploatacji górnictwa. Zaistniałe w przeszłości obniżenia i deformacje nie stanowią ograniczenia sposobu zagospodarowania powierzchni terenu, za wyjątkiem terenów, na których mogą występować problemy hydrologiczne, co ma miejsce w przypadku zatapiania leja depresji, powstałego w wyniku eksploatacji przez różne podmioty węgla kamiennego oraz w niewielkim stopniu, w południowej części obszaru górnictwa „Siersza I” rud cynku i ołowiu przez kopalnię „Trzebionka” i piasku w północno-zachodniej części obszaru górnictwa „Siersza I” przez Kopalnię Piasku „Szczakowa” SA.

(akta kontroli tom 3 str. 109, 146, 150-151, 190)

Decyzja o likwidacji Kopalni Węgla Kamiennego „Siersza” w Trzebini²⁰ była wynikiem wprowadzonego rządowego programu reformy górnictwa węgla kamiennego z dnia 30 kwietnia 1998 r. zakładającego zmniejszenie wydobycia węgla kamiennego w kolejnych latach w celu uzyskania dodatkowej akumulacji na sprzedaży węgla, a docelowo dodatniego wyniku finansowego.

Zarząd NSW SA, uchwałą nr 1238/II/99 z dnia 6 sierpnia 1999 r., postawił zlokalizowaną na terenie gminy Trzebinia KWK „Siersza” w stan likwidacji. Minister Gospodarki 8 listopada 1999 r., pismem znak DR-1/2731w/99, zaakceptował „Program likwidacji KWK „Siersza” na lata 1999-2001”. Program ten był opracowany przez NSW SA oraz zmieniany trzema aneksami, które znacznie zredukowały środki finansowe przeznaczone na likwidację Kopalni, co zostało opisane w dalszej części wystąpienia pokontrolnego.

Proces likwidacji kopalni przez zatopienie rozpoczął się 1 grudnia 2000 r., poprzez wyłączenie pomp głównego odwadniania.

W dniu 1 czerwca 2001 r. SRK SA nabyła, na podstawie aktu notarialnego nr A 1472/2001, KWK „Siersza” od NSW SA²¹, stając się jej następcą prawnym, co było przedmiotem dodatku nr 4 do Planu likwidacji KWK Siersza.

Zarząd SRK S.A. w Katowicach uchwałą Nr 67/2002/Z/I z dnia 8 lutego 2002 r. utworzył Oddział Spółki pod nazwą - Spółka Restrukturyzacji Kopalń Spółka Akcyjna w Katowicach, Oddział w Jaworznie, Zakład Kopalnia Węgla Kamiennego „Jan Kanty-Siersza”, 43-603 Jaworzno, ul. Grunwaldzka 275, przez połączenie następujących Oddziałów Spółki: - SRK S.A. w Katowicach, Oddział w Jaworznie, Zakład KWK

²⁰ Dalej: „KWK Siersza”.

²¹ Spółki NSW SA i SRK SA są w dalszej części określane także jako „Przedsiębiorca”.

"Jan Kanty", 43-603 Jaworzno, ul. Grunwaldzka 275, — SRK S.A. w Katowicach, Oddział w Trzebinii, Zakład KWK „Siersza”, 32-541 Trzebinia, ul. Kopalniana 1, tworząc podmiot, który przejął obowiązki w zakresie realizacji procesu likwidacji KWK Siersza²².

(akta kontroli tom 2 str. 479, tom 3 str. 108-109)

2. Burmistrz postanowieniem z 10 kwietnia 2000 r.²³ uzgodnił Plan ruchu likwidowanego zakładu górniczego - część podstawowa i część szczegółowa na lata 2000-2001 pod warunkami, których celem było zabezpieczenie interesu lokalnej społeczności Gminy Trzebinia w procesie likwidacji zakładu górniczego. Warunki te dotyczyły m.in.: obowiązku wykonania ekspertyzy weryfikującej ustalenia dokumentacji pt. „Konsekwencje hydrogeologiczne likwidacji zakładu górniczego „Siersza” w Trzebinii”, która powinna ocenić prawidłowość przyjętego sposobu likwidacji kopalni przez zatopienie, skutki zatopienia kopalni, które ujawnią się na powierzchni terenu, wpływ zatopienia kopalni na inne elementy środowiska, głównie wody powierzchniowe i podziemne. Warunki te dotyczyły również prowadzenia obserwacji poziomu skażenia, a także innych parametrów wody, zarówno podczas jak i po zakończeniu likwidacji kopalni. Ponadto zobowiązano przedsiębiorcę do zachowania pełnej zgodności Planu ruchu likwidowanego zakładu górniczego z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Trzebinia, prowadzenia monitoringu wpływu prac likwidacyjnych na środowisko i przedstawienia jego wyników Burmistrzowi Miasta Trzebinia, a po zakończeniu likwidacji kopalni do przedłożenia oceny rzeczywistego wpływu wykonanych prac likwidacyjnych kopalni na wszystkie elementy środowiska. Kolejne warunki dotyczyły zabezpieczenia środków finansowych oraz uwzględnienia rzeczowego wszystkich prac w Programie likwidacji zakładu górniczego i w planie ruchu, a także wykonania dotychczas niezrealizowanych zobowiązań, wynikających z ruchu zakładu górniczego.

(akta kontroli tom 2 str. 13-15)

Dyrektor OUG w Krakowie w dniu 29 maja 2000 r. zatwierdził opracowany przez NSW SA *Plan ruchu likwidowanego zakładu górniczego*²⁴ – część podstawowa decyzją L.dz. 0234-75/13/00 i część szczegółowa na lata 2000-2001 decyzją L.dz. 0234-75/14/00. Załącznikiem nr 15 do Planu likwidacji KWK Siersza był „Program likwidacji KWK „Siersza” na lata 1999-2001”. Termin ważności planu ruchu ustalono na dzień 31 grudnia 2001 r.

Zatwierdzony przez OUG w Krakowie Plan likwidacji KWK Siersza w kolejnych latach był przez Przedsiębiorcę aktualizowany, poprzez wprowadzanie do niego dodatków, uwzględniających m.in. częściowo wymagania wynikające z warunków Burmistrza zawarte w warunkowym uzgodnieniu Planu likwidacji KWK Siersza z 10 kwietnia 2000 r. Zawierały one między innymi aneksy do „Programu Likwidacji Zakładu Górniczego KWK „Siersza” przedłużające proces likwidacji Kopalni i były załącznikiem do Planu ruchu.

(akta kontroli tom 3 str. 109-110)

Zgodnie z zapisami Aneksu nr 1 do „Programu likwidacji KWK „Siersza” na lata 1999-2001” z sierpnia 2000 r.²⁵, Minister Gospodarki przyznał na fizyczną likwidację KWK Siersza w roku 2000, dotację w wysokości 25 250 tys. zł, wobec planowanych kosztów w wysokości 52 054 tys. zł. Zgodnie z protokołem weryfikacyjnym

²² Zwany dalej także SRK SA.

²³ Znak:GK/KOS.7766/KWK/2/2000, zwanym dalej także „uzgodnieniem Burmistrza z 10 kwietnia 2000 r.”

²⁴ Zwanym także dalej „Planem ruchu likwidacji KWK Siersza”.

²⁵ Zaakceptowany przez Ministra Gospodarki decyzją DR-1/BK/3170w/2000 z 25 października 2000 r.

Państwowej Agencji Restrukturyzacji Górnictwa S.A.²⁶ do „Rocznego planu likwidacji KWK Siersza na rok 2000”, w ramach ww. kwoty przewidziano realizację pełnego zakresu rzeczowego dotyczącego likwidacji wyrobisk dołowych, likwidacji szybów i szybków oraz utrzymania obiektów przeznaczonych do likwidacji, przyznając mniej środków od planowanych kosztów, oraz przewidziano realizację tylko niektórych pozycji zakresu rzeczowego w pozostałych zadaniach. Między innymi zredukowano usuwanie szkód górniczych z 96 do 90 obiektów oraz zmniejszono z 8 do 2 liczbę pozycji w ramach rekultywacji terenów pogórnich. Zmniejszono liczbę planowanych dokumentacji, w tym ekspertyz z 47 do 31 i przesunięto termin likwidacji Kopalni z 31 stycznia 2001 r. na 31 lipca 2001 r.

Aneks nr 2 do „Programu likwidacji KWK „Siersza” na lata 1999-2001”²⁷ zmienił termin likwidacji Kopalni z 31 lipca 2001 r. na 31 grudnia 2001 r., co uzasadniono m.in. potrzebą realizacji zadań wynikających z uzgodnienia Burmistrza z 10 kwietnia 2000 r. W Aneksie nr 2 podano także, że Minister Gospodarki przyznał na likwidację Kopalni w 2001 roku 19 100 tys. zł, wobec planowanych kosztów w wysokości 41 902,7 tys. zł. Ze względu na „szczupłość środków budżetowych”, przewidziano realizację tylko niektórych pozycji zakresu rzeczowego, między innymi zredukowano usuwanie szkód górniczych z 99 do 60 obiektów, zmniejszono z 5 do 2 liczbę pozycji w ramach rekultywacji terenów pogórnich oraz zmniejszono liczbę planowanych dokumentacji, w tym ekspertyz z 41 do 29.

Aneks nr 3 zaakceptowany został kierunkowo przez Ministra Gospodarki 27 stycznia 2002 r.²⁸ pod warunkiem, że prace likwidacyjne Kopalni zakończą się do 30 czerwca 2002 r., w ramach przyznanych środków z dotacji budżetowej. W Aneksie zawarto zapis, że **„Zdaniem PARG SA, usuwanie szkód górniczych powinno zostać ograniczone do szkód, na które kopalnia posiada wyroki sądowe, orzeczenia Okręgowej Stacji Ratownictwa Górniczego i prawidłowo zawarte umowy z poszkodowanymi”**, natomiast **„wykonanie projektów likwidacji zagrożenia podtopieniami będzie uzasadnione po wystąpieniu szkód”**. Wykonanie przewidzianych przez Kopalnię 3 zadań dotyczących prac zabezpieczających oraz przedsięwzięć zapobiegającym zagrożeniom w związku zlikwidowanym zakładem górniczym uznano za „nieuzasadnione”. Zawarto w aneksie także zapis, że „Zgodnie z opiniami ekspertyz wymaganych w przypadku likwidacji zakładu górniczego oraz w konsekwencji zapisami w planie ruchu, kopalnia jest zobowiązana do wypełnienia wszystkich pozostawionych wyrobisk i pustek do głębokości 50 m”.

(akta kontroli tom 3 str. 111, 285-357)

3. Przedłożony przez SRK SA do uzgodnienia Dodatek Nr 7 do części szczegółowej Planu ruchu likwidowanego zakładu górniczego na lata 2000-2001, nie został uzgodniony przez Burmistrza 1998-2010 i 2014-2018²⁹, gdyż nie uwzględniał on obowiązku wykonania szczegółowej analizy stanu technicznego sieci kanalizacyjnej, z uwzględnieniem aspektu migracji zanieczyszczeń w zmienionych warunkach przepływu ścieków na obszarach zagrożonych podtopieniami i nie obejmował w procesie likwidacji odbudowy kanalizacji przy ul. Grunwaldzkiej. Dodatek zawierał aktualizację części szczegółowej Planu ruchu. Zadania „polikwidacyjne” ujęte w Dodatku Nr 7 zostały ujęte w Aneksie nr 3 do „Programu likwidacji KWK „Siersza” na lata 1999-2001”.

(akta kontroli tom 2 str. 470-471, 475-476)

²⁶ Dalej PARG S.A.

²⁷ Zaakceptowany przez Ministra Gospodarki decyzją DR-1/BK/2001 z 12 czerwca 2001 r.

²⁸ Decyzją DR-1/BK/2002 z 3 stycznia 2002 r.

²⁹ Postanowieniem GK/KOS.7625/KWK/2/2000/1-39/01 z 3 stycznia 2002 r.

Burmistrz nie uzgodnił³⁰ przedstawionego przez SRK Planu ruchu likwidowanego zakładu górniczego na lata 2002 - część szczegółowa³¹. Powodem, było prowadzenie likwidacji kopalni niezgodnie z dotychczasową technologią. Między innymi zmieniono bez uzasadnienia podszadkę z piasku podszadkowego klasy I na odpady: odpady paleniskowe elektrowniane, żużel granulowany wielkopiecowy, mieszanina popiołowo-cementowa. Nie określono też terminu wykonania oceny stanu technicznego obiektów budowlanych w obrębie obszarów podtopień oraz nie zabezpieczono środków finansowych na realizację wniosków wynikających z wykonanej na zlecenie SRK SA, w ramach realizacji warunków uzgodnienia Burmistrza z 10 kwietnia 2000 r., „Ekspertyzy weryfikującej konsekwencje hydrogeologiczne likwidacji zakładu górniczego „Siersza” w Trzebini” prof. Franciszka Plewy z marca 2001 r.

Kolejny przedstawiony w Urzędzie do uzgodnienia Plan ruchu likwidowanego zakładu górniczego KWK „Jan Kanty - Siersza” - część podstawowa³² (po połączeniu zakładu KWK „Siersza” z zakładem KWK „Jan Kanty”) prezentował stanowisko, że SRK ponosi odpowiedzialność tylko w zakresie wynikającym z faktu zakupu majątku na podstawie aktu notarialnego i uchwały SRK, mówiącej o połączeniu zakładu KWK „Siersza” z KWK „Jan Kanty”. Nie wskazano natomiast następcy prawnego odpowiedzialnego za usuwanie szkód górniczych, a także kto będzie prowadził dalsze prace likwidacyjne, które nie są objęte kompetencjami SRK SA.

Burmistrz 1998-2010 i 2014-2018 uzasadniał odmowę uzgodnienia obu części Planu likwidacji KWK Siersza koniecznością zabezpieczenia interesu lokalnej społeczności Gminy Trzebinia w procesie likwidacji Kopalni, w tym w szczególności nie uwzględnieniem w tym dokumencie terenów uzdatnionych oraz tych, których nie udało się uzdatnić a także faktem, że w dokumencie nie uwzględniono działań likwidacyjnych, które były objęte Planem ruchu likwidacji KWK Siersza na lata 2000-2001. Do końca procesu likwidacji KWK Siersza nie został zatwierdzony nowy plan ruchu likwidowanego zakładu górniczego.

(akta kontroli tom 2 str. 477-480, tom 3 str. 111)

SRK SA prowadziła w 2002 r. likwidację KWK „Siersza” w oparciu o Aneks nr 3 do „Programu likwidacji KWK „Siersza” na lata 2001-2002”, tj. bez wymaganego przepisami ustawy Pgg Planu ruchu likwidowanego zakładu górniczego. Art. 63 ustawy Pgg w brzmieniu obowiązującym w 2002 r. stanowił, że podstawą ruchu zakładu górniczego jest plan ruchu zakładu górniczego, który wymaga zatwierdzenia przez Dyrektora OUG (art. 64 ust. 4 Pgg), a w związku z art. 81 Pgg, do likwidacji zakładu górniczego stosuje się odpowiednio przepisy o ruchu zakładu.

(akta kontroli tom 3 str. 111-112, 285-357)

4. Ministerstwo Środowiska w piśmie nr Dge/RR/487-564/2003 z dnia 30 stycznia 2003 r. potwierdziło, że SRK SA z dniem przejęcia KWK Siersza wstąpiła we wszystkie prawa i obowiązki wynikające z decyzji administracyjnych i stała się następcą prawnym NSW SA, oraz że SRK SA z chwilą całkowitej likwidacji zakładu górniczego, powinna wystąpić do organu koncesyjnego z wnioskiem o wygaszenie koncesji. SRK SA nie zgodziła się z tą decyzją powołując się na wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 22 lutego 1991 r.³³, z którego wynikało, że obowiązek wystąpienia do organu koncesyjnego z wnioskiem o stwierdzenie wygaszenia

³⁰ Postanowieniem GK/KOS.7625/KWK/2/2000/1-3/02 z 25 kwietnia 2002 r.

³¹ Zwanego dalej także Plan ruchu likwidacji KWK Siersza z 2002 r.

³² Postanowieniem GK/KOS.7625/KWK/2/2000/1-8/02 z 14 sierpnia 2002 r.

³³ Sygn. IV S.A. 1377/90, ONSA z 1991 r. Nr 2 poz.37

koncesji spoczywa wyłącznie na NSW SA, ponieważ SRK SA przejęła KWK Siersza do likwidacji a nie do dalszej eksploatacji węgla. Ministerstwo Środowiska podjęło decyzję o wszczęciu z urzędu postępowania w sprawie stwierdzenia wygaśnięcia koncesji nr 46/94 z dnia 27 maja 1994 r. udzielającej NSW SA w Tychach pozwolenia na wydobywanie węgla kamiennego ze złoża „Siersza”.

Burmistrz w postanowieniu z 11 czerwca 2004 r.³⁴ uzgodnił warunkowo wygaśnięcie koncesji nr 46/94 udzielonej NSW SA w Tychach przez Ministra Środowiska na wydobywanie węgla kamiennego ze złoża węgla kamiennego KWK Siersza. Warunki uzgodnienia wskazywały na konieczność realizacji prac likwidacyjnych zawartych we wszystkich programach likwidacji zakładu górniczego oraz w planach ruchu likwidowanego zakładu górniczego. Obejmowały także prowadzenia pełnego monitoringu zmian stosunków wodnych do co najmniej 2007 r. oraz podjęcie odpowiednich działań zabezpieczających w przypadku wystąpienia prognozowanych w analizach i badaniach zagrożeń po zatopieniu leja depresji. Wymagały też wskazania adresata wygaszanej koncesji i następcy prawnego likwidowanego zakładu górniczego KWK „Siersza” w Trzebini, odpowiadającego za kontynuację prac likwidacyjnych kopalni, aż do całkowitego ich zakończenia. W uzasadnieniu uzgodnienia warunkowego wskazano, że prace likwidacyjne nie zostały zakończone, więc od 2002 r. likwidacja Kopalni przebiega bez wymaganego prawem zatwierdzonego planu ruchu, a *„spór co do ustalenia, kto jest adresatem koncesji 46/94 do dnia dzisiejszego nie został rozstrzygnięty”*.

(akta kontroli tom 2 str. 481-483)

Decyzją Ministra Środowiska z dnia 9 września 2004 r.³⁵ stwierdzone zostało wygaśnięcie koncesji nr 46/94 z dnia 27 maja 1994 r. udzielonej NSW SA na wydobywanie węgla kamiennego ze złoża „Siersza”³⁶. W pkt 2 ww. decyzji organ koncesyjny postanowił zobowiązać SRK SA w Katowicach do prowadzenia monitoringu wpływu zatapiania kopalni Siersza na środowisko związanego ze zmianą stosunków wodnych w prognozowanym obszarze i podjęcia odpowiednich działań zabezpieczających w przypadku wystąpienia zagrożeń. W pkt 3 ww. decyzji zobowiązano SRK SA do określenia w dokumentacji określającej warunki hydrogeologiczne sporządzonej do dnia 31 marca 2005 r. szczegółowego zakresu i harmonogramu monitoringu, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 19 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać dokumentacje hydrogeologiczne i geologiczno-inżynierskie³⁷ oraz przedstawienia jej do przyjęcia Ministrowi Środowiska w terminie 1 miesiąca, licząc od dnia jej wykonania. W uzasadnieniu postanowień decyzji stwierdzono m.in., że SRK S.A. wykonała prace polegające na zlikwidowaniu wyrobisk górniczych oraz obiektów i urządzeń pozostałych po zakończeniu wydobywania kopaliny w byłym zakładzie górniczym, tj. KWK „Siersza”. Nie odniesiono się jednak do warunku Burmistrza o wykonaniu dotychczas niezrealizowanych zobowiązań, wynikających z ruchu zakładu górniczego, pomimo że zgodnie z art. 29 ust. 1 Pgg, określenie zakresu i sposobu wykonania obowiązków dotyczących ochrony środowiska oraz likwidacji zakładu górniczego ustala organ koncesyjny w drodze decyzji stwierdzającej wygaśnięcie koncesji, w uzgodnieniu z właściwym wójtem, burmistrzem lub prezydentem miasta. Zapisano tylko, że zastosowanie określonych rozwiązań technicznych, minimalizujących przewidywany negatywny wpływ na środowisko jest

³⁴ znak: GK/KOS.7625/KWK/10/04.

³⁵ znak DGe/RR/487-6646/2004.

³⁶ Termin ważności koncesji określony został na dzień 31 maja 2015 roku.

³⁷ Dz. U. z 2001 r., Nr 153, poz. 1779, obowiązujące do 13 listopada 2005 r.

w gestii przedsiębiorcy, który zobowiązany jest do tego stosownymi przepisami prawa.

Wygaszenie decyzji koncesyjnej zlikwidowało obszar górniczy KWK Siersza. Od wejścia w życie tej decyzji, Burmistrz nie ma obowiązku ani podstaw prawnych do uzgadniania projektów decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu z organami górniczymi.

(akta kontroli tom 2 str. 16-19)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

NIK pozytywnie ocenia działalność Urzędu w badanym zakresie.

Działając w interesie mieszkańców Gminy, Burmistrz 1998-2010 i 2014-2018 przewidując negatywne następstwa likwidacji KWK Siersza poprzez jej zatopienie wykorzystał obowiązujące przepisy do wyrażenia sprzeciwu na jej zatopienie, bez wykonania niezbędnych robót zabezpieczających przed negatywnymi skutkami likwidacji. Wskazywał na potrzebę zabezpieczenia środków finansowych na właściwą likwidację Kopalni. Występujące w ostatnich latach skutki zaprzestania odpompowywania wód dołowych w postaci zapadlisk oraz podtopień potwierdzają słuszność obaw ówczesnych władz Gminy.

OBSZAR

2. Działania Urzędu w procesie przeciwdziałania i usuwaniu negatywnych skutków likwidacji KWK Siersza

Opis stanu
faktycznego

1. Przepisy ustawy Pgg w brzmieniu obowiązującym w latach 1994-2005 nie zobowiązywały Burmistrza 1998-2010 i 2014-2018 do konsultowania i informowania społeczeństwa o procesie uzgadniania Planu likwidacji KWK Siersza oraz dodatków do tego Planu. Mieszkańcy Gminy byli informowani o działaniach władz Gminy w procesie usuwania negatywnych skutków likwidacji Kopalni, co zostało opisane w dalszej części niniejszego wystąpienia pokontrolnego. Problem zapadlisk na terenie Trzebini był, w okresie objętym kontrolą, tematem licznych materiałów w mediach.

(akta kontroli tom 1 str. 485-486, tom 3 str. 112)

2. W Planie ruchu likwidowanego zakładu górniczego na lata 2000-2001³⁸, warunkowo uzgodnionym przez Burmistrza, w rozdziale VII części podstawowej „Ogólne zmiany warunków hydrogeologicznych przewidywanych w procesie likwidacji, z uwzględnieniem wpływów na sąsiednie zakłady górnicze oraz na warunki hydrogeologiczne wód podziemnych, w tym ujęć wód pitnych oraz wód powierzchniowych” przedstawiono opinię wynikającą z opracowanej w grudniu 1999 r. przez ekspertów Głównego Instytutu Górnictwa w Katowicach pracy „Konsekwencje hydrogeologiczne likwidacji zakładu górniczego „Siersza” w Trzebini”. Według tej opinii likwidacja KWK Siersza przez całkowite zatopienie nie spowoduje wzrostu zagrożenia wodnego dla ruchu sąsiedniej kopalni rud cynku ołowiu ZG „Trzebieńka”³⁹. Nie będzie miało to także wpływu na wielkość dopływu wód do wyrobisk podziemnych Kopalni Trzebieńka oraz na ich jakość. Kopalnia ta była jedynym podziemnym zakładem górniczym, którego obszar górniczy pokrywał się częściowo z obszarem górniczym KWK Siersza. Zapisano także, że zatopienie Kopalni nie wpłynie na wielkość dopływu wód do wyrobisk odkrywkowych kopalni

³⁸ Uzgodnieniem Burmistrza z 10 kwietnia 2000 r.

³⁹ Zwanej dalej Kopalnia Trzebieńka.

piasku „Szczakowa” oraz nie spowoduje żadnej zmiany w jakości wód pompowanych z piaskowni. Kopalnia ta była jedyną piaskownią, której obszar górniczy pokrywał się częściowo z obszarem górniczym KWK Siersza.

W Planie ruchu likwidacji KWK Siersza zawarto także zapis, że po likwidacji Kopalni nadal pozostanie czynne eksploatowane przez Rejonowe Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Chrzanowie ujęcie wód podziemnych „Lech” oraz nie przewiduje się poważniejszego negatywnego wpływu tej likwidacji dla powierzchni terenu, chociaż możliwe będą podtopienia piwnic w budynkach zlokalizowanych w dolinach cieków powierzchniowych, których zawodnienie wzrośnie lub wręcz się odtworzy po wypełnieniu leja depresji. Wskazano także na problem terenów gdzie brak jest cieków powierzchniowych, lub ich koryta są odizolowane od wód gruntowych przyległych terenów, np. w dolinie potoku Kozibród. Przedstawiono także problem miejscowości Siersza-Wygnanka, gdzie przed eksploatacją KWK Siersza występowały tereny podmokłe, które obecnie są częściowo zabudowane, a po wypełnieniu leja depresji w rejonie tym mogą wystąpić lokalne podtopienia. Stwierdzono, że generalnie podtopieniami zagrożone są przede wszystkim tereny leśne.

W wyniku realizacji jednego z warunków Uzgodnienia Burmistrza z 10 kwietnia 2000 r., na zlecenie SRK SA opracowana została w marcu 2001 r. „Ekspertyza weryfikująca konsekwencje hydrogeologiczne likwidacji zakładu Górniczego „Siersza” w Trzebini⁴⁰, w której podkreślono m.in., że skutkiem zmian warunków hydrogeologicznych po wypełnieniu leja depresji może być reaktywacja płytkich starych zrobów poeksploatacyjnych i pustek, co może doprowadzić także do deformacji nieciągłych. Wynikające z Planu likwidacji KWK Siersza oraz opracowań eksperckich środki zabezpieczające przed negatywnymi skutkami likwidacji Kopalni przez jej całkowite zatopienie przedstawione zostały w dalszej części wystąpienia.

(akta kontroli tom 3 str. 112)

Zgodnie z zapisami Planu likwidacji KWK Siersza część szczegółowa „*Ustalenie sposobu przeciwdziałania i usuwania skutków eksploatacji, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony użytków rolnych i leśnych oraz obiektów powierzchniowych i podziemnych (kierunki rekultywacji)*”, obszar górniczy KWK „Siersza” znajduje się w zdecydowanej większości na terenie administrowanym przez Gminę Trzebinia. Eksploatacja prowadzona była pod rejonami:

- rejon Siersza - eksploatację w tym rejonie zakończono w roku 1995. W zasięgu dokonanej eksploatacji znalazły się budynki mieszkalne, gospodarcze, ogrodzenia, których remont planowano na rok 2000. W granicach Nadleśnictwa Chrzanów na terenie Leśnictwa Siersza eksploatacja spowodowała znaczne obniżenie terenu, w wyniku którego powstały niecki bezodpływowe o łącznej powierzchni około 3,5 ha. Zgodnie z ugodą z Nadleśnictwem Chrzanów odwodnienie tych rejonów planowane było na 2000 rok. Płytką eksploatacją pokładu 208 z lat 1957-1959 może spowodować powstawanie zapadlisk na powierzchni w rejonie byłej upadowej „Zygmunt”. Przeprowadzone badania geofizyczne w tym rejonie wykazały występowanie pustek poeksploatacyjnych w górotworze. Kopalnia zakładała konieczność likwidacji tych pustek przez podsadzenie. W latach 2000-2001 Kopalnia prowadziła likwidację pustek poeksploatacyjnych (uzdatnianie podłoża) po eksploatacji z lat 1808 - 1852 w rejonie ulicy Grunwaldzkiej i ulicy Górniczej. Do remontu przewidziano tor kolejowy w rejonie Nastawni Trentowiec oraz odcinek chodnika przy ulicy Grunwaldzkiej.

⁴⁰ Opracowanie wykonane pod kierunkiem prof. nzw. dr hab. inż. Franciszka Plewy, dr inż. Henryka Kalety oraz mgr inż. Henryka Lamparskiego, zwana też „Ekspertyzą weryfikującą prof. Plewy”.

W wyniku reaktywacji uskoku Południowego, w rejonie ulicy Brzozowej wystąpiły szkody w budynku mieszkalnym oraz na drodze, które należało usunąć w ramach szkód górniczych,

- rejon Krze - eksploatacja prowadzona w tym rejonie spowodowała deformacje terenu, w wyniku których uszkodzone zostały budynki mieszkalne oraz nastąpiła zmiana warunków hydrogeologicznych, czego skutkiem jest powstanie zalewiska w rejonie ulicy Żabiej oraz na ul. Grunwaldzkiej nr 58. Usunięcie skutków tej eksploatacji przewidywano w 2000 r., a likwidację zalewiska na ul. Żabiej w roku następnym,

- rejon Wodna, Trzebionka - eksploatacja została zakończona w październiku 1999 r. Zakładano usunięcie szkód spowodowanych tą eksploatacją w budynkach mieszkalnych wielorodzinnych i jednorodzinnych, garażach, budynkach gospodarczych i ogrodzeniach w roku 2000. Eksploatacja w tym rejonie spowodowała wychylenie od pionu słupów linii elektroenergetycznej w rejonie osiedla Wodna. Naprawa linii elektroenergetycznej projektowana była w 2000 roku, natomiast likwidacja pustek miała być poprzedzona szczegółowymi badaniami geofizycznymi,

- rejon Młoszowa - w rejonie tym obiekty uszkodzone na skutek prowadzonej eksploatacji i reaktywacji uskoku Młoszowskiego miały być naprawione w roku 2000. Zlikwidowane miało zostać również zalewisko powstałe w wyniku znacznego obniżenia powierzchni na terenie prywatnej nieruchomości,

- rejon Kamiowice - eksploatacja prowadzona była pod terenem rolnym i leśnym systemem z zawalem stropu. Uszkodzeniu uległy drogi Spacerowa oraz Zielona, których naprawę przewidziano w 2000 r. Odwodnione tereny Nadleśnictwa Chrzanów - Leśnictwa Myślachowice oraz osób prawnych miały być przedmiotem rekultywacji powierzchni ok. 3,5 ha.

Plan likwidacji KWK Siersza przewidywał wypłaty za wykonane zabezpieczenia obiektów, zgodnie z ustalonymi przez OUG warunkami górniczo-geologicznymi (ustalona kategoria terenu do zabudowy) oraz wypłaty za uszkodzone zasiewy rolne i drzewostan leśny. W celu ograniczenia roszczeń stron ubiegających się o uznanie szkód spowodowanych eksploatacją górnictwem przewidywano kontynuowanie pomiarów geodezyjnych na liniach obserwacyjnych dla uzyskania szczegółowego monitoringu zachowania się powierzchni oraz określenia ostatecznych wielkości osiadań. Wyniki pomiarów stanowić miały bazę do uznania lub odrzucenia wniosków o naprawę szkód górniczych. W harmonogramie usuwania szkód uwzględniono opracowanie dokumentacji projektowo-kosztorysowych na usuwanie szkód, ekspertyz oraz opinii ustalających zasadność roszczeń wysuwanych w zakresie szkód rolnych i leśnych.

(akta kontroli tom 3 str. 112-114, 374-375)

W związku z zakończeniem procesu wydobywania złoża węgla kamiennego w obszarze górnictwem „Siersza I” i rozpoczęciem procesu likwidacji Kopalni, KWK Siersza zleciła w styczniu 2000 r. wykonanie przez Stowarzyszenie Naukowe im. Stanisława Staszica w Krakowie, opracowania „Prognoza wpływu działalności górnictwowej oraz pozostawionych wyrobisk korytarzowych występujących na terenie górnictwem „Siersza” na powierzchnię oraz określenie przydatności terenu do zabudowy po zakończeniu działalności górnictwowej”⁴¹. W powyższym opracowaniu zapisano m.in., że istotnym problemem są tereny, pod którymi była prowadzona płytka eksploatacja pokładów węgla, przeważnie historyczna, co do której brak jest

⁴¹ Zwana też dalej „Prognozą wpływu działalności górnictwowej na powierzchnię”.

szczegółowej dokumentacji wyrobisk a zwłaszcza sposobu i skuteczności ich likwidacji. Są to rejon: byłej kopalni „Albrecht”, byłej kopalni „Wanda”, wyrobiska w rejonie hotelu „Robotniczego”, kolonii „Trentowiec” oraz rejon upadowej „Zygmunt”. Ponadto do płytkiej eksploatacji zaliczono wyrobiska zlokalizowane w pokładzie 208 na głębokości do 50 m, które znajdują się w rejonie ogródków działkowych w Sierszy. Eksploatacja górnicza w tym rejonie prowadzona była na przełomie XIX i XX w., przy czym brak jest dokumentacji grubości wybieranej warstwy pokładu. Przedstawiono w opracowaniu aktualny stan badań i robót uzdatniających w rejonach płytkiej eksploatacji pokładów węgla, z którego wynikało, że ostatnie sprawozdanie z wykonania prac uzdatniających teren w rejonie klubu NOT, odcinka toru kolei piaskowej, parku przy ul. Grunwaldzkiej oraz ul. Górniczej (opracowane na początku roku 2000) stwierdzało, że prace te nie zostały całkowicie zakończone w żadnym z uzdatnianych obszarów. Pomimo zintensyfikowania prac podszadzkowych nie udało się zatłoczyć wszystkich otworów. Powodem tego jest zróżnicowana chłonność odwierconych otworów. W rezultacie nie można było stwierdzić bezpieczeństwa całości terenów, na których prowadzono prace uzdatniające. We wnioskach z opracowania zapisano, że jedynym skutecznym sposobem likwidacji zagrożenia powierzchni deformacjami nieciągłymi jest stwierdzenie, metodami geofizycznymi, istnienia pustek w górotworze oraz ich wypełnienie odpowiednim zaczynem przez otwory wiercone z powierzchni. Przeprowadzone dotychczas prace badawcze i uzdatniające w obszarze górniczym „Siersza I” wykazały w wielu przypadkach bardzo dużą chłonność górotworu co powodowało, że pomimo wtłoczenia znacznej ilości zaczynu, terenu nie można było uznać za uzdatniony. Prace te powinny być prowadzone w dalszym ciągu, szczególnie w rejonach przeznaczonych do zabudowy w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

(akta kontroli tom 3 str.114, 178, 188-192)

W Ekspertyzie weryfikującej prof. Plewy stwierdzono m.in., że w wyniku zmiany warunków hydrogeologicznych w przedmiotowym obszarze w postaci podniesienia się poziomu wody nastąpi pogorszenie się parametrów fizykomechanicznych skał. Skutkiem zmian warunków hydrogeologicznych może być reaktywacja płytkich starych zrobów poeksploatacyjnych i pustek oraz reaktywacja nieprawidłowo zlikwidowanych szybików. Zagrożenie deformacjami nieciągłymi może wystąpić głównie w rejonie: płytkich zrobów zawałowej eksploatacji pokładów węgla i eksploatacji rudnej, które były prowadzone do głębokości 50 m, szybów i szybików niewłaściwie zlikwidowanych, upadowych węglowych i sztolni rudnych. Z powyższych względów zalecono w zagrożonym terenie przeprowadzić zabiegi jego uzdatnienia, celem zabezpieczenia istniejącej zabudowy i infrastruktury technicznej, jak i terenów przeznaczonych do zabudowy w Planie Zagospodarowania Przestrzennego. Wskazano też na możliwość wystąpienia na dwunastu obszarach podtopień i, z uwagi na trudności w określeniu dokładnego czasu zatopienia się kopalni, że konieczne jest prowadzenie monitoringu służącego dla bieżących działań zapobiegawczych i minimalizujących zakres i skutki podtopień terenu oraz oceny zagrożenia deformacjami nieciągłymi.

(akta kontroli tom 3 str. 114, 196-284)

Zapisy w powyższych opracowaniach z lat 2000-2001 o niepełnym wypełnieniu istniejących pustek w górotworze przez otwory wiercone z powierzchni, a także informacja zawarta w aneksach do Programu likwidacji Kopalni o zredukowaniu o około 50% nakładów przeznaczonych na roboty likwidacyjne oraz ekspertyzy wskazują na znaczne ograniczenie zakresu robót zabezpieczających przed powstawaniem deformacji nieciągłych w procesie likwidacji Kopalni. Potwierdził to fakt intensywnego powstawania zapadlisk przy podnoszeniu się poziomu wody w trakcie wypełniania leja depresji i wynikającej z tego konieczność wypełniania istniejących

pustek. Zostało to potwierdzone także w wyroku Sądu Rejonowego z 9 stycznia 2024 r.⁴² i opisane w dalszej części wystąpienia pokontrolnego.

(akta kontroli tom 1 str. 481A-483A)

3. Urząd, po rozpoczęciu przez SRK SA w 2005 r. monitoringu zatapiania Kopalni, w okresie od grudnia 2005 r. otrzymywał comiesięczne sprawozdania od SRK SA pod nazwą: *„Dokumentowanie comiesięcznego monitoringu wpływu zatapiania zlikwidowanej KWK „Siersza” na środowisko, bieżące prognozowanie zagrożeń wodnych związanych z zatapianiem kopalni oraz monitorowanie przepływu wód”*. Sprawozdania dotyczyły monitorowania poziomu wód, monitorowania powstawania deformacji nieciągłych oraz usuwania ich skutków.

(akta kontroli tom 3 str. 114)

Niezrealizowanie w pełnym zakresie wypełnianie pustych przestrzeni w górotworze, pod którym na przestrzeni wieków prowadzone były prace wydobywcze, było jedną z przyczyn pojawienia się licznych, niebezpiecznych zapadlisk.

Jedno z pierwszych, dużych zapadlisk na terenie Trzebini powstało w 2007 roku przy ul. Górniczej w Trzebini, na terenie ogródka prywatnej posesji. W tym rejonie powstało też drugie zapadlisko (bliżej domu). Gmina zaangażowała się w jego likwidację. W lipcu 2007 r., na zlecenie SRK SA, opracowano⁴³ *„Dokumentację geologiczno-inżynierską dla terenów niezabudowanych, potencjalnie zagrożonych podtopieniem oraz reaktywacją starej płytkiej eksploatacji górniczej zlikwidowanej KWK Siersza”*. Na jej podstawie, w wyniku dokonanych analiz określono, że w byłym obszarze górniczym „Siersza I” obszary starej, płytkiej eksploatacji górniczej zajmują łącznie powierzchnię 328,1 ha, z czego 279,2 ha uznano za zagrożone deformacjami nieciągłymi, 28,7 ha za potencjalnie zagrożone, a 20,2 ha za wolne od zagrożenia. Zaznaczono jednocześnie, że możliwość powstawania deformacji nieciągłych wynika także ze starej eksploatacji rud cynku i ołowiu oraz ze zjawisk krasowych. Zasugerowano władzom Trzebini zobligowanie w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego inwestorów do wykonywania zapisów obligujących inwestorów do wykonywania szczegółowych badań geofizycznych i ewentualnie robót wiertniczo-podszadzkowych w części terenów silnie zagrożonych deformacjami nieciągłymi. Zalecono wykonanie zbiorczej inwentaryzacji oraz wyznaczenie stref ochronnych szybów i upadowych, zgodnie z metodyką zaproponowaną przez Wyższy Urząd Górniczy. Zdefiniowano także 11 obszarów zagrożonych tworzeniem się zalewisk i podtopień o łącznej powierzchni 56 ha. Stwierdzono, że podstawowym środkiem zabezpieczającym tereny przed podtopieniem powinno być możliwie maksymalne obniżenie podstawy drenażu wód podziemnych oraz przebudowę koryt potoku Kozibród oraz kanału wód przemysłowych. Gdyby to okazało się niewystarczające, zalecono rozpatrzenie możliwości zastosowania lokalnych przepompowni opartych na istniejących lub prognozowanych zalewiskach i współpracujących z siecią głębokich studni otworowych.

(akta kontroli tom 2 str. 1, tom 3 str. 115, 146-157)

⁴² Sygnatura akt I Cgg 1/18 – Sąd nakazał w wyroku przywrócenie stanu poprzedniego nieruchomości przy ul. Górniczej w Sierszy (gdzie nieskutecznie zabezpieczano wcześniej teren poprzez zasypywanie powstających zapadlisk) poprzez m.in. eliminację pustek do głębokości 10 m poprzez iniekcję zaczynem cementowym o wskaźniku w/c = 0,4 w siatce regularnej ukośnej, przeciwdziałanie zapadaniu się powierzchni poprzez wzmocnienie (usztywnienie) podłoża do głębokości 10 m, podparcie i pośrednie posadowienie całej konstrukcji na mikropalach pionowych poniżej spagu pokładu 207, częściową iniekcję pustek od głębokości 10 do 32 m, trwałe wzmocnienie podłoża do głębokości 32 m poprzez wykonanie zbrojenia przestrzennego górotworu poniżej głębokości 10 m kotwami pionowymi oraz wytworzenie filara ochronnego z gruntu zbrojonego pod obszarem odcinka drogi, sięgającego spagu eksploatacji pokładu 207, zgodnie z rozwiązaniem projektowym przedstawionym w opinii biegłego sądowego Ryszarda Murzyna z dnia 16 listopada 2022 r.

⁴³ Przez firmę AGOS-GEMES Sp. z o.o. z Katowic.

Według „Raportu trzeciego z prac analitycznych o deformacjach terenu w Trzebini z lipca 2023 r.”⁴⁴, opracowanego przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy⁴⁵, w latach 2011 - 2019 doszło do powstania lub uaktywnienia łącznie 20 zapadlisk, w wyniku czego zapadnięciu uległ grunt o sumarycznej objętości ponad 257 m³. Dynamika rozwoju zapadlisk znacznie wzrosła po 2019 r. i w latach 2019 - 2022 utworzyło się lub uaktywniło 55 zapadlisk, a całkowita objętość zapadniętego materiału w tym okresie wyniosła około 2836 m³, co miało związek z podnoszącym się zwierciadłem wód podziemnych podczas wypełniania leja depresji.

(akta kontroli tom 1 str. 492A-575, tom 3 str. 115)

W sierpniu 2021 roku ziemia zapadła się na terenie ogródków działkowych przy ul. Jana Pawła II na działce nr 749, będącej własnością SRK SA, tworząc zapadlisko o średnicy ok. 3 m i głębokości ok. 3 m. Wobec zaistniałego zagrożenia dla zdrowia i życia ludzkiego oraz mienia, Burmistrz wystąpił w dniu 31 sierpnia 2021 r. do SRK z wnioskiem o podjęcie natychmiastowych działań w celu likwidacji zagrożenia wraz z oceną podłoża. W odpowiedzi z 3 września 2021 r., SRK SA poinformowała Burmistrza o dokonaniu oględzin i niezwłocznym podjęciu działań w celu awaryjnej likwidacji deformacji nieciągłej. Zapadlisko zlikwidowano, ale badań nie wykonano.

W listopadzie 2021 r. powstało kolejne zapadlisko, znacznie większe od poprzednich o średnicy ok. 15 m i głębokości ok. 10 m. Na wypełnienie zapadliska zużyto około 3 500 m³ materiału wypełniającego.

(akta kontroli str. tom 1 str. 465, tom 2 str. 154-155)

Kolejne zapadlisko o średnicy 5 m i głębokości 5 m powstało 22 października 2021 r. na gminnej działce nr 582/2 obszar Siersza przy ul. Jana Pawła II. Na podstawie opinii uprawnionego mierniczego górniczego z 26 października 2021 r., wskazującej związek zapadliska z eksploatacją węgla przez KWK Siersza, podpisano w dniu 29 października ugodę pomiędzy Gminą a SRK SA o naprawie szkody, poprzez niezwłoczne zasypanie zapadliska mieszaniną piasku z cementem i w terminie do 22 listopada 2021 r. wykończenie wierzchnią warstwą urodzajnej ziemi, zagęszczenie gruntu i zasianie trawy. Naprawy dokonano 5 listopada 2021 r.

W dniu 2 marca 2022 r. Urząd zgłosił fakt obniżenia i obsypania zasypu w miejscu naprawionej 5 listopada 2021 r. deformacji. Nowa deformacja miała ok. 4,5 m średnicy i 2,5 m głębokości. Na podstawie ugody z 7 marca 2022 r. strony ustaliły termin naprawy na 21 marca 2022 r.

W dniu 10 maja 2022 r. zawarto ugodę wstępną pomiędzy Gminą a SRK SA, w której po stwierdzeniu kilku zapadlisk w okolicy ul. Jana Pawła II i opinii uprawnionego mierniczego górniczego, wskazującej na związek powstawania zapadlisk ze sposobem likwidacji KWK Siersza, SRK SA zobowiązała się do doraźnej naprawy zapadlisk oraz zadeklarowała wykonanie badań geofizycznych w obszarze wystąpienia zapadlisk w terminie do 31 grudnia 2023 r.

Następne zgłoszenie powstania kolejnej wyrwy, naprawionego 5 listopada 2021 r. zapadliska, miało miejsce 1 czerwca 2022 r.

(akta kontroli tom 1 str. 465, tom 2 str. 161-169)

Kolejne zapadlisko, tym razem powstałe we wrześniu 2022 r. na terenach Lasów Państwowych na działce 724/1, zgłoszone zostało do Nadleśniczego Nadleśnictwa Chrzanów i spowodowało wydanie przez Nadleśniczego zarządzenia nr 10/2023 o czasowym zakazie wstępu do lasu w związku z możliwością zagrożenia życia

⁴⁴ Opracowanego na podstawie pisma DNGS-WPN.70.2.2023.MLD z 16 lutego 2023 r. Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Klimatu i Środowiska Głównego Geologa Kraju – zwanego dalej Raportem trzecim PIG-PIB.

⁴⁵ Dalej: PIG-PIB.

i zdrowia związanego z wystąpieniem obszarów zapadlisk oraz terenów narażonych na ich wystąpienie na terenie Nadleśnictwa Chrzanów.

(akta kontroli tom 2 str. 151, 170-173)

Burmistrz po wystąpieniu kolejnego zapadliska na terenie Osiedla Gaj (w terenie zabudowanym) zwołał na dzień 15 września 2022 r. posiedzenie Gminnego Zespołu Zarządzania Kryzysowego, na którym przedstawiciel SRK SA przedstawił aktualny stan hydrologiczny na obszarze po byłej KWK Siersza oraz fakt, że nad wyrobiskami nie ma tzw. „stałego stropu” a jedynie warstwy piasku lub mieszanki gliny. Więc przy występowaniu nadmiernych opadów mogą następować obsunięcia ziemi do pustek i wraz z podnoszeniem się poziomu wody gruntowej, zapadliska mogą się nasilać w najbliższych 2–3 latach. Wskazał też na konieczność przeprowadzenia przebudowy potoku Kozi Bród, co wymaga uzyskania zgód prywatnych właścicieli działek na wejście w teren. Przedstawiciele Rad Osiedlowych zapoznali się z zagrożeniami i zadeklarowali poinformowanie mieszkańców o sytuacji. Burmistrz zwrócił uwagę na potrzebę zwiększenia konsultacji i przekonanie społeczeństwa o konieczności wykonania odwodnienia. Komendant Komisariatu Policji w Trzebini poinformował, że mieszkańcy są powiadomieni o zagrożeniach występujących na terenie ogródków działkowych i cmentarza w „Sierszy”, stwierdził jednak, że „nie można zabronić nikomu przebywania na określonym terenie”.

(akta kontroli tom 2 str. 174-178)

W dniu 20 września 2022 roku, gdy ziemia zapadła się na cmentarzu parafialnym przy ul. Jana Pawła II, Wojewoda Małopolski zwołał Wojewódzki Sztab Zarządzania Kryzysowego⁴⁶. Brali w nim udział przedstawiciele Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego oraz Urzędu, a także SRK SA, OUG, kurii, Państwowej Straży Pożarnej, policji, prokuratury, Wojewódzkiej i Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej oraz Wojewódzkiego Inspektoratu Nadzoru Budowlanego. Ustalono, że wykonana zostanie szczegółowa ekspertyza terenu cmentarza, która ma stwierdzić, czy to miejsce jest bezpieczne dla przychodzących tu mieszkańców, a jeśli nie, jak zabezpieczyć ten teren. Na skutek osunięcia się ziemi, uszkodzeniu uległo 40 nagrobków.

(akta kontroli tom 1 str. 480, tom 2 str. 151, 183-190)

21 września 2022 roku Burmistrz Miasta Trzebini wystosował pismo do Wodociągów Chrzanowskich z wnioskiem o sprawdzenie czy osunięcie się grobów z ciałami zmarłych mogło doprowadzić do skażenia wód pitnych. W odpowiedzi z 26 września 2022 r. Prezes Zarządu Wodociągów Chrzanowskich zapewnił, że zapadnięcie się ziemi na cmentarzu nie ma i nie będzie mieć negatywnego wpływu na jakość wód w ujęciach zlokalizowanych na terenie Gminy.

(akta kontroli tom 2 str. 2, tom 3 str. 115)

Dnia 22 września 2022 r. rozpoczęły się badania gruntu przy użyciu georadaru. Objęły początkowo 8 ha (teren cmentarza, części ogródków działkowych, pobliskie ulice). Po spotkaniu z mieszkańcami, na wniosek Burmistrza, teren badań poszerzono do około 80 ha. W tym samym dniu odbyło się spotkanie rodzin, których groby zostały zniszczone, z przedstawicielami parafii oraz SRK. Ustalono, że do momentu ostatecznej stabilizacji gruntu Spółka wykona tablicę upamiętniającą. Pismem z dnia 23 września 2022 roku SRK SA poinformowała, że „z uwagi na występujące bardzo duże ryzyko dalszego osiadania terenu oraz możliwość postępujących reaktywacji deformacji brak jest możliwości zapewnienia bezpiecznych warunków pracy ludzi w tym terenie i w konsekwencji brak jest możliwości wykonania ekshumacji. Dlatego niezwłocznie należy przystąpić do likwidacji zapadliska poprzez jego zasypanie.

⁴⁶ Zwany dalej także WSZK.

Prace związane z zabezpieczeniem zapadliska rozpoczęły się w piątek 23 września 2022 r. W trakcie oględzin przeprowadzonych 21 lutego 2024 r. stwierdzono prowadzenie prac zabezpieczających, poprzez wtłaczanie pod ciśnieniem do kilkudziesięciu otworów specjalnej zaprawy wzmacniającej górotwór.

(akta kontroli tom 1 str. 490, 495-496, tom 2 str. 2)

Gdy w grudniu 2022 r. ziemia zapadła się na granicy dwóch zamieszkałych posesji na osiedlu Siersza, Burmistrz wystosował pismo do prokuratury z wnioskiem o ustalenie podmiotu odpowiedzialnego za zaistniałą sytuację. Poza prokuraturą rejonową i okręgową, Burmistrz wystosował również do Okręgowego Urzędu Górniczego, Wyższego Urzędu Górniczego, Ministra Klimatu i Środowiska pisma o informację, jakie czynności nadzorcze i kontrolne podjęto bądź też planuje się podjąć w sprawie powstających zagrożeń.

(akta kontroli tom 2 str. 75-84)

Na wniosek Burmistrza, w dniu 15 lutego 2023 r. SRK SA przedstawiła mieszkańcom wyniki badań terenów zagrożonych powstawaniem zapadlisk. Spotkanie odbyło się w Domu Kultury „Sokół” w Trzebini. Przedstawiciel Spółki tłumaczył, że zapadliska powstają na terenie tzw. płytkiej eksploatacji węgla. Prezentowano obszary najbardziej zagrożone oraz przewidywane i prowadzone badania oraz ich wyniki. Stwierdził, że zdaniem ekspertów nie ma zagrożenia powstawania zapadlisk na osiedlu Gaj. W oparciu o otrzymane wyniki badań, eksperci wytypowali jedenaście obszarów, które powinny zostać przeznaczone do uzdatniania gruntu. To między innymi rejon ul. Górniczej 3 i 5 oraz okolice kompleksu garażowego przy blokach na osiedlu Gaj, gdzie prace już się rozpoczęły, a także cmentarz parafialny, stadion, ogródki działkowe – w sumie około 4,7 ha powierzchni. Badania wykazały też anomalie w rejonie ul. Sportowej na osiedlu Trentowiec. Przedstawiciel SRK poinformował, że tam zostaną wykonane dodatkowe badania i w razie konieczności teren zostanie przeznaczony do uzdatnienia. Dalsze badania zapowiedziano także po południowej stronie ul. Górniczej oraz w rejonie ulic 22 Stycznia, Odkrywkowej i Dembowskiego. Po spotkaniu z mieszkańcami Burmistrz wystosował pismo do proboszcza Parafii Niepokalanego Serca NMP w Trzebini, wnioskując o wprowadzenie ograniczenia możliwości korzystania z cmentarza parafialnego. Równocześnie zwrócił się z prośbą o przeanalizowanie kwestii dokonywania kolejnych pochówków na ww. cmentarzu do czasu zakończenia prac, związanych z uzdatnianiem tego terenu. Dnia 18 lutego 2023 r. proboszcz Parafii Niepokalanego Serca NMP w Trzebini wprowadził ograniczenie możliwości korzystania z cmentarza. Tematyka zapadlisk i koniecznych działań na terenie cmentarza była przedmiotem posiedzenia w dniu 20 września 2022 r. Wojewódzkiego Zespołu Zarządzania Kryzysowego, na którym Burmistrz prezentował chronologię wydarzeń związanych z występowaniem zapadlisk oraz oczekiwania Gminy w zakresie prowadzenia badań i działań zapobiegających zapadliskom.

(akta kontroli tom 2 str. 402-409, tom 3 str. 115-116)

W związku z informacją o konieczności uzdatnienia terenu południowej części Rodzinnych Ogródków Działkowych „Gaj” przy ul. Jana Pawła II w Trzebini⁴⁷, Burmistrz wystosował do prezesa zarządu PZD Okręg Małopolski w Krakowie pismo z rekomendacją wyłączenia z użytkowania południowej części ogródków działkowych. W dniu 25 lutego 2023 r., po wystąpieniu kolejnego zapadliska, podjęto decyzję o całkowitym zamknięciu południowej części ROD „Gaj”. Działania Urzędu w sprawie zmiany lokalizacji ogródków działkowych przedstawiono w dalszej części wystąpienia.

(akta kontroli tom 3 str. 116)

⁴⁷ Dalej: ROD „Gaj”.

Tematyka zapadlisk w Trzebini była przedmiotem także innych posiedzeń Wojewódzkiego Zespołu Zarządzania Kryzysowego. W dniu 13 marca 2023 r. w Krakowie zwołano kolejne posiedzenie Wojewódzkiego Zespołu Zarządzania Kryzysowego, poświęcone zapadliskom w Trzebini z udziałem Podsekretarza stanu w Ministerstwie Klimatu i Środowiska, Głównego Geologa Kraju oraz przedstawicieli UM Trzebini. W trakcie spotkania stwierdzono, że skala zapadlisk w Trzebini jest jednak dużo większa niż dotychczas szacowano. Znaczna część zapadlisk w rejonie cmentarza to reaktywacja starych, zasypanych w przeszłości zapadlisk. Kolejne posiedzenie WZZK miało miejsce 12 kwietnia 2023 r., na którym potwierdzono m.in., że obserwowane w ostatnich latach zdarzenia zapadliskowe w Trzebini lokalizowane są w przeważającej części w miejscach, gdzie dochodziło już wcześniej do zapadlisk.

(akta kontroli tom 2 str. 2, 410-417)

W wyniku m.in. działań Urzędu, pod koniec kwietnia 2023 r. rozpoczęły się badania mikrograwimetryczne gruntu, które miały szczegółowo określić strukturę gruntu we wskazanych miejscach oraz potwierdzić lub wykluczyć zagrożenie deformacjami nieciągłymi terenu na obszarze o łącznej powierzchni ok. 50 ha.

(akta kontroli tom 3 str. 116)

Według Raportu trzeciego PIG-PIB, do lipca 2023 r. na obszarze oddziaływania KWK Siersza zidentyfikowano 527 zapadlisk, spośród których 61 określono jako istotne. Są to zapadliska (również te zlikwidowane), które znajdują się w buforze 20 m od głównych dróg, obszarów zabudowanych, cmentarza, ogródków działkowych oraz nasypu kolejowego. Główną przyczyną tworzenia się zapadlisk w obszarze oddziaływania dawnej KWK „Siersza” jest reaktywacja płytkich zrobów, powstałych w wyniku płytkiej eksploatacji węgla do głębokości 100 m p.p.t. Zdiagnozowano także, że czynnikami sprzyjającymi tworzeniu się nowych lejów zapadliskowych lub reaktywacji form już istniejących jest podnoszące się zwierciadło wód podziemnych oraz wzmożona infiltracja wód w wyniku intensywnych lub długotrwałych opadów deszczu.

(akta kontroli tom 1 str. 492-575)

4. W Urzędzie w Wydziale Zarządzania Kryzysowego i Spraw Obronnych prowadzony jest w formie elektronicznej „Wykaz zapadlisk na terenie gminy Trzebinia”. Wykaz jest prowadzony na podstawie informacji otrzymywanych z Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego w Chrzanowie⁴⁸ i obejmuje okres od 2022 r. PCZK pełni całodobowy dyżur dla gmin powiatu chrzanowskiego w tym dla gminy Trzebinia.

Informacje o zapadliskach i podjętych działaniach są potwierdzane w codziennych raportach PCZK przekazywanych do gminy drogą mailową. Gmina corocznie zawierała umowę na finansowanie PCZK.

Na stronie internetowej Urzędu Miasta Trzebini w zakładce „Szkody Górnicze” prowadzona jest tzw. mapa zapadlisk pod adresem <https://trzebinia.pl/zagospodarowanie-przestrzenne/mapv-i-ewidencie/329-szkodv-gornicze/9796-szkodv-gornicze-mapa-zapadlisk>. Także na tej stronie Urzędu znajduje się odnośnik (link) do strony Państwowego Instytutu Geologicznego, która zawiera „Lokalizacje zapadlisk zinwentaryzowanych na terenie Trzebini” <https://geologia.pgi.gov.pl/zapadliska/>.

Monitorowanie powstawania zapadlisk i innych negatywnych skutków likwidacji KWK „Siersza”, ocena i obserwacja podejmowanych działań zabezpieczających związanych z odprowadzaniem wód podziemnych i uzdatnianiem gruntu lub usuwaniem zagrożeń było także realizowane, poprzez cotygodniowe spotkania (wideokonferencje) w sprawie harmonogramu działań dotyczących sytuacji

⁴⁸ Dalej PCZK

w Trzebini. Harmonogram działań został opracowany na początku roku 2023 i od kwietnia tego roku odbywały się co tydzień spotkania, na których omawiano aktualną sytuację związaną z zapadliskami, udzielano wyjaśnień i przedstawiano występujące problemy. W spotkaniach w sprawie harmonogramu uczestniczyli przedstawiciele Gminy pod przewodnictwem Burmistrza lub jego Zastępcy. Harmonogram był uzupełniany na bieżąco w każdym tygodniu przez podmioty biorące udział w realizacji zadań. Aktualizacja następowała poprzez dopisywanie kolejnych zrealizowanych działań lub kolejnych informacji w odpowiednim miejscu tabeli.

(akta kontroli str. tom 2 str. 342-401)

W trakcie dokonanych w dniu 21 lutego 2024 r. oględzin miejsc na terenie Gminy, w których w ostatnich latach wystąpiły zapadliska stwierdzono, że:

- teren w rejonie nieruchomości przy ul. Górniczej 3 i 5 został wyrównany i obsiany trawą, natomiast nawierzchnia asfaltowa ulicy od strony osi jezdni w kierunku nieruchomości jest w dalszym ciągu popękana od osi jezdni w kierunku nieruchomości ul. Górniczej 3 i 5,
- zapadliska na terenie przy ul. Grunwaldzkiej 29, na którym zlokalizowany jest Dom Kultury (Willa NOT) oraz teren rekreacyjny z kortami tenisowymi zostały zasypane i teren przywrócony do pierwotnego stanu, jednak pozostaje zamknięty i wyłączony z użytkowania, z uwagi na możliwość powstania kolejnych zapadlisk,
- zapadlisko na terenie placu zabaw, obok bloku mieszkalnego przy ul. Grunwaldzkiej 97 zostało zasypane, teren został uzdatniony i przekazany do użytkowania wraz z nowymi urządzeniami placu zabaw,
- teren ogródków działkowych przy ul. Jana Pawła II po zasypaniu zapadlisk został zamknięty i obowiązuje zakaz wstępu z uwagi na możliwość pojawienia się nowych zapadlisk,
- teren po zapadlisku w pobliżu ciągu garaży na Osiedlu Gaj został uzdatniony i przywrócony do pierwotnego stanu,
- zapadliska na terenie szkoły przy ul. Jana III Sobieskiego zostały zasypane, a teren uzdatniony i przywrócony do pierwotnego stanu,
- zapadliska na terenie stadionu sportowego przy ul. Grunwaldzkiej zostały zasypane, ale z powodu zagrożenia powstaniem nowych zapadlisk stadion pozostawał zamknięty,
- na terenie Osidla Trentowiec prowadzone były prace związane z jego uzdatnianiem.

(akta kontroli str. tom 1 str. 489-499)

SRK SA, na podstawie wniosków i zaleceń zawartych w dokumentacji pn.: „Ekspertyza hydrogeologiczna określająca konsekwencje trwającego procesu zatapiania zlikwidowanej KWK „Siersza” w aspekcie zagrożenia dla powierzchni terenu” podjęła decyzję o wznowieniu pompowania wód podziemnych, z zastosowaniem wymogów zapisów decyzji Marszałka Województwa Małopolskiego^[1] zatwierdzającej na okres pięciu lat „Projekt robót geologicznych obejmujących długotrwale pompowanie wody w obrębie byłego O.G. „Siersza I” w Trzebini” oraz przy uwzględnieniu rekomendacji ekspertów i naukowców powołanych przez Prezesa Zarządu SRK SA do Zespołu ds. zagrożeń związanych z powstawaniem deformacji nieciągłych na terenach płytkiej eksploatacji górniczej byłej KWK Siersza. W ekspertyzie ustalono, że obecnie dopuszczalna rzędna piętrzenia w aspekcie ochrony przed powstawaniem kolejnych deformacji nieciągłych – zapadlisk, powinna mieścić się w przedziale od obecnej rzędnej

^[1] Nr SR-IX.7430.7.2023.DR z 15 maja 2023 r.

+307 do około +310 m n.p.m. W przeciwnym wypadku poziom podnoszącej się wody w zrobach obejmujący aktualnie niewielką powierzchnię pod terenami płytkiej eksploatacji poszerzy się znacznie, stwarzając dodatkowe zagrożenie powstawaniem zalewisk i powstawania zapadlisk.

Od 29 maja 2023 r. rozpoczęto pompowanie wód z wykorzystaniem jednej pompy głębinowej o wydajności ok. 5,5 m³/min pracującej na zmiany z otworów P-1 i P-1bis. Maksymalna wydajność zabudowanych dwóch pomp głębinowych - wynosi około 11 m³/min. Po rozpoczęciu pompowania przyrost zwierciadła wody w centralnej części byłego obszaru górniczego „Siersza I” wynoszący początkowo około 0,4÷0,5 metra/miesiąc został ustabilizowany na poziomie ok. 307 ÷ 308 m n.p.m. przy odpompowywaniu około 5,5 m³/min. Wody z pompowni odprowadzane były do Kanału wód przemysłowych połączonego odpływem z ciekim Kozi Bród. Oględziny przeprowadzone w trakcie kontroli potwierdziły dopływ odpompowywanych wód do cieku Kozi Bród. Głębokość od powierzchni terenu do zwierciadła wody to ok. 33 m (307,85 m n.p.m.). Dla zabudowy pomp wykorzystano otwory piezometrów P-1 i P-1bis, które posiadały połączenie korytarzowe z płytkimi wyrobiskami i zlikwidowanym szybem Artur Główny, gdzie było główne odwadnianie kopalni. Po uruchomieniu pompowania wód zwierciadło wód gruntowych ustabilizowało się, a liczba powstających zapadlisk spadła z około 16 w I kwartale 2023 r. do trzech w I kwartale 2024 r., a II kwartale 2024 r. nie odnotowano nowych zapadlisk⁴⁹. Wykorzystaniem części wód odpompowanych z górotworu jest zainteresowana spółka Tauron Wytwarzanie. Wstępnie Spółka deklaruje wykorzystanie ok. 300 m³/h, wody surowej do potrzeb technologicznych zakładu - oddziału Elektrowni Siersza w Trzebini. Jeśli wszystkie prace uzgodnieniowe, remontowe i adaptacyjne przebiegną bez zakłóceń, pobór wody może nastąpić na przełomie 2024 r. i 2025 r.

Od początku intensywnego występowania zapadlisk w latach 2021-2024, jak również w okresie poprzednim, nie stwierdzono ofiar w ludziach oraz nie wystąpiły poważne straty materialne w postaci zawalenia się budynków, w tym budynków mieszkalnych. Po ustabilizowaniu poziomu wód podziemnych na poziomie 307÷308 m n.p.m., w wyniku ich pompowania z otworów P-1 i P-1bis, zmniejszyła się na terenie Trzebini liczba nowych zapadlisk. Od 7 marca 2024 r. do 12 lipca 2024 r. nie stwierdzono nowych zapadlisk.

(akta kontroli tom 2 str. 446, 484-485, tom 3 str. 106, 108, tom 3 str. 117)

5. Negatywne skutki działalności, a następnie likwidacji KWK Siersza, jak również podmiotów eksploatujących od kilkuset lat węgiel kamienny oraz rudy cynku i ołowiu utrudniają opracowywanie przez Gminę dokumentów planistycznych, tj. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Przy sporządzaniu studium oraz zmiany studium wykorzystane zostały w szczególności niżej wymienione opracowania uzyskane przez Urząd od SRK SA⁵⁰:

- *Dokumentacja geologiczno-inżynierska dla terenów niezabudowanych, potencjalnie zagrożonych podtopieniem oraz reaktywacją starej, płytkiej eksploatacji górniczej zlikwidowanej KWK „Siersza”, opracowana przez W AGOS - GEMES Sp. z o.o. na zlecenie Spółki Restrukturyzacji Kopalń S.A. Katowice, Katowice lipiec 2007 r.,*
- *Opracowanie koncepcji przeciwdziałania powstawaniu terenów zalewowych w związku z zatopieniem zrobów byłej KWK „Siersza” w Trzebini wraz z określeniem*

⁴⁹ Informacje w sprawie pompowania wód w otworach P-1 i P-1bis uzyskano w wyniku kontroli NIK o nr S/23/005 w SRK SA.

⁵⁰ Zwanych dalej także opracowaniami przekazanymi Gminie przez SRK SA na potrzeby planowania przestrzennego.

metod odwodnienia, opracowana przez AGOS-GEMES Sp. z o.o. na zlecenie Spółki Restrukturyzacji Kopalń S.A. Katowice, Katowice grudzień 2012 r.,

- *Aktualizacja koncepcji przeciwdziałania powstawaniu terenów zalewowych w związku z zatopieniem zrobów byłej KWK Siersza w Trzebinii wraz z opracowaniem studium wykonalności*, opracowana przez Proglob Spółka z o.o., Trzebinia czerwiec 2020 r.

W wyżej wymienionych opracowaniach wykonywanych na przestrzeni 20 lat wskazane zostały tereny zagrożone, różniące się swoim zasięgiem, a dla terenów określonych w tych opracowaniach jako silnie zagrożone wskazywana była konieczność przeprowadzenia szczegółowych badań geofizycznych i robót uzdatniających. Takie też ustalenia wprowadzane były do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Dla części terenów zagrożonych sporządzony został miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru położonego przy ulicy Grunwaldzkiej w Trzebinii, w obrębach ewidencyjnych Myślachowice, Siersza i Wodna. Dla wyznaczonych terenów nakazane zostało uwzględnienie szczególnych warunków zagospodarowania wynikających z uwarunkowań górniczo-geologiczno-geotechnicznych, związanych z sąsiedztwem zlikwidowanych szybów i szybków, zlikwidowanych szybów KWK Siersza, linii uskokowych, orientacyjnych miejsc wystąpienia deformacji nieciągłych związanych z zasięgiem eksploatacji węgla w pokładach do 50 m pod powierzchnią terenu⁵¹.

Tereny zabudowy znajdujące się w obszarach zagrożonych wskazanych w ww. opracowaniach nie zostały objęte planami miejscowymi wprowadzającymi zakaz zabudowy. Powyższy fakt Burmistrz wyjaśnił brakiem jednoznacznego wskazania przez następcę prawnego KWK Siersza obszarów, które muszą zostać wyłączone z zabudowy, w tym w związku z położeniem w obszarach potencjalnie lub realnie zagrożonych wystąpieniem deformacji nieciągłych lub podtopień, a także brakiem wystarczającej podstawy prawnej w obowiązujących przepisach dla wprowadzenia zakazu zabudowy w planach miejscowych, będącego następstwem prowadzonej eksploatacji górniczej, likwidacji kopalni oraz wykreślenia terenu i obszaru górniczego z rejestru.

W *Raporcie trzecim z prac analitycznych o deformacjach terenu w Trzebinii* sporządzonym przez Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie zaprezentowane zostało inne podejście do wskazania terenów zagrożonych niż w przekazanych dotychczas przez SRK SA opracowaniach otrzymanych przez Gminę od SRK SA na potrzeby planowania przestrzennego. Z materiału tego wynika, że potencjalne obszary zagrożone mogą obejmować również:

- obszary udokumentowanej płytkiej eksploatacji złóż węgla kamiennego do 100 m ppt., które w tych materiałach są znacząco różne od wskazanych w opracowaniach, a w konsekwencji również w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,

- obszary występowania pokładów węgla do 50 m, co do których brak jest informacji o ich ewentualnej eksploatacji.

Sekretarz Gminy stwierdziła, że „*Ocena skutków wieloletniej eksploatacji górniczej węgla kamiennego na terenie gminy Trzebinia oraz następstw decyzji o likwidacji kopalni KWK „Siersza” z pewnością nie powinna należeć do gminy, nie tylko ze względu na specjalistyczną problematykę.*

Zdaniem NIK, niewątpliwe trudności w kształtowaniu polityki planistycznej Gminy wynikające z negatywnych skutków prowadzonej eksploatacji górniczej na jej terenie

⁵¹ Dalej w skrócie ppt.

nie powinny w przyszłości dopuszczać możliwości zabudowy na terenach zagrożonych podtopieniami lub zapadliskami, bez jednoznacznego potwierdzenia takiej możliwości stosownymi badaniami, po skutecznym uzdatnieniu tego terenu.

(akta kontroli tom 1 str. 492-575, tom 2 str. 435-442, tom 3 str. 7-9, 117-118)

Z uwagi na konieczność odtworzenia utraconej w wyniku powstawania zapadlisk infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, ogródków działkowych oraz terenów zabudowy mieszkaniowej dzielnicy Siersza, Burmistrz podjął prace nad sporządzeniem nowego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. W celu utworzenia w nowym miejscu rodzinnych ogródków działkowych, podjęto działania w celu opracowania wstępnej koncepcji zagospodarowania terenu działki nr 3409 w Górach Luszowskich oraz działek nr 3410, 3413/1, 3440/1, 3411, 3433, 3434, 3416, 3417, 3420, 3424 o łącznej powierzchni 26,8039 ha pozyskanych przez Gminę Trzebinia w końcu 2023 r., na podstawie Zarządzenia Wojewody Małopolskiego z dnia 21 września 2023 r. wraz z terenami przylegającymi do granic administracyjnych Gminy z gminą Jaworzno i Chrzanów⁵². Przeprowadzono konsultacje społeczne zagospodarowania wymienionych wyżej terenów w formie dwóch spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami w dniu 15 lutego i 6 marca 2024 r, które miały miejsce w Szkole Podstawowej nr 5 przy ul. Jana III Sobieskiego. Następnie przedstawiono na sesji Rady Miasta w dniu 20 czerwca 2024 r. projekt uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu działki nr 3409. Uchwała Nr IV/21/IX/2024 została podjęta w dniu 20 czerwca 2024 r. W trakcie kontroli NIK prowadzone były prace planistyczne równoległe nad zmianą studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy na podstawie uchwały Rady Miasta Nr LII/431/VI11/2022 z dnia 27 września 2022 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Trzebinia dla działki nr 3409 obręb Góry Luszowskie wraz z otoczeniem, oraz prowadzono działania na wybór wykonawcy opracowania projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu działki nr 3409 w Górach Luszowskich.

W piśmie z dnia 19 kwietnia 2024 r. do Okręgowego Zarządu Małopolskiego Polskiego Związku Działkowców w Krakowie⁵³, Burmistrz oświadczył, że ogródki działkowe wyłączone z użytkowania południowej części Rodzinnego Ogrodu Działkowego „Gaj” w Trzebini nie będą likwidowane i wskazał na SRK, jako podmiot odpowiedzialny za poniesione straty wynikające z powstałych zapadlisk. W imieniu mieszkańców wnosił do OZMPZD o podjęcie skutecznych działań w celu wyegzekwowania od SRK SA odszkodowań, także na drodze sądowej. Wskazał także, że zgodnie z art. 149 ustawy Pgg, roszczenia przedawniają się z upływem 5 lat.

(akta kontroli tom 2 str. 443-445, 447)

6. Jedną z metod przeciwdziałania powstawaniu zalewisk oraz zapadlisk na terenie Trzebini jest bieżące odwadnianie powierzchni terenów, pod którymi prowadzona była podziemna eksploatacja górnicza. W tym celu SRK występowała do Urzędu o wydanie decyzji o ustalenie lokalizacji inwestycji celu publicznego dla budowy

⁵² Umowa na opracowanie koncepcji została zawarta 7 lutego 2024 r. Gmina Trzebinia aktem notarialnym Rep. A 5023/2023 z 18 grudnia 2023 r. nabyła wymienione działki w trybie bezprzetargowym od Skarbu Państwa, z zastosowaniem 99% bonifikaty od ceny sprzedaży.

⁵³ Dalej: OZMPZD.

infrastruktury technicznej odwodnienia obszaru górniczego byłej KWK Siersza i Urząd wydał w tym celu 21 decyzji⁵⁴.

(akta kontroli tom 1 str. 351-451)

W trakcie prowadzenia prac projektowych⁵⁵ dla uzyskania pozwolenia na budowę dla zadania „Wykonanie dokumentacji projektowej odwadniania obszaru górniczego byłej KWK Siersza” wystąpił problem z uzyskaniem przez SRK SA prawa dysponowania na cele budowlane 93 działek, przez które przebiega ciek Kozi Bród⁵⁶. Pismem z dnia 25 października 2022 r. SRK SA zwróciła się do Gminy o rozważenie przygotowania wspólnie z SRK ww. zadania na zasadach partnerstwa publiczno-prywatnego w rozumieniu ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym⁵⁷, co w ocenie SRK miało umożliwić realizację inwestycji w trybie ustawy z dnia 8 lipca 2010 r. o szczególnych zasadach przygotowania do realizacji inwestycji w zakresie budowy przeciwpowodziowych⁵⁸. Według opracowanej wcześniej przez Projektanta koncepcji, pogłębienie i przebudowa cieku Kozi Bród w dzielnicy Siersza od ul. Podwale do rejonu Oczyszczalni ścieków w Sierszy jest podstawowym elementem systemu odwadniania i wymaga pilnej realizacji, ponieważ wysoki poziom wód gruntowych będący efektem zatapiania zrobów byłej Kopalni będzie stanowił w okresie do 2 lat zagrożenie powstania podtopień, na skutek braku możliwości odbioru płytkich wód gruntowych poprzez betonowe koryto cieku. W piśmie SRK SA stwierdzono także, że brak wykonania zaprojektowanych systemów odwodnienia terenów, gdzie występowało płytkie stare kopalnictwo spowoduje także zwiększenie zagrożenia powstawania deformacji nieciągłych, głównie w obszarze starorzecza cieku Kozi Bród. Realizacja systemu odwodnienia⁵⁹ zlikwiduje zagrożenie powodziowe i umożliwi odwodnienie byłego obszaru górniczego.

Burmistrz wystąpił pismem z 29 listopada 2022 r. do Wojewody Małopolskiego z wnioskiem o podjęcie działań legislacyjnych dotyczących zmiany przepisów ustawy o szczególnych zasadach przygotowania do realizacji inwestycji w zakresie budowy przeciwpowodziowych. Zaproponował między innymi dodanie SRK jako podmiotu uprawnionego do realizacji inwestycji na podstawie tej ustawy. Skutkiem pisma Gminy było wystąpienie 3 stycznia 2023 r. Wojewody Małopolskiego do Dyrektora Okręgowego Urzędu Górniczego w Krakowie oraz 1 lutego 2023 r. do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji o podjęcie działań zmierzających do zmiany przepisów. Według informacji Burmistrza, ze względu na zwiększającą się częstotliwość powstawania zapadlisk i wagę problemu, Gmina podjęła decyzję, aby działać

⁵⁴ GAU.6733.14.2015.EC z 23 lipca 2015 r., GAU.6733.31.2015.EC z 4 stycznia 2016 r., GAU.6733.50.2016.EC z 17 lutego 2017 r., GAU.6733.54.2016.SG z 6 lutego 2017 r., GAU.6733.6.2017.EC z 15 maja 2017 r., GAU.6733.7.2017.EC z 21 czerwca 2017 r., GAU.6733.11.2017.EC z 21 czerwca 2017 r., GAU.6733.18.2017.EC z 8 sierpnia 2017 r., GAU.6733.19.2017.EC z 21 sierpnia 2017 r., GAU.6733.20.2017.EC z 24 sierpnia 2017 r., GAU.6733.23.2017.SG⁵⁴ z 14 września 2017 r., GAU.6733.24.2017.SG z 13 września 2017 r., GAU.6733.26.2017.SG z 12 września 2017 r., GAU.6733.41.2017.EC z 11 października 2017 r., GAU.6733.46.2017.SG z 29 listopada 2017 r., BAU.6733.41.2022.SG⁵⁴ z 11 października 2022 r., BAU.6733.42.2022.SG⁵⁴ z 12 października 2022 r., BAU.6733.43.2022.SG⁵⁴ z 17 października 2022 r., BAU.6733.44.2022.EL⁵⁴ z 24 października 2022 r., BAU.6733.45.2022.EL⁵⁴ z 11 października 2022 r. i BAU.6733.46.2022.EL⁵⁴ z 17 października 2022 r.

⁵⁵ Przez firmę Royal HaskoningDHV, w ramach realizacji umowy nr e-RU 242100438 z 30 sierpnia 2021 r., zawartej z SRK SA - zwanej dalej także Projektantem.

⁵⁶ W tym: 74 działek na zadaniu nr 18, jedna działka na zadaniu nr 1, 9 działek na zadaniu nr 3, 6 na zadaniu nr 8 i 3 działki na zadaniu nr 8d. Główną przyczyną braku pozyskania zgód na cele budowlane był w zdecydowanej większości brak postępowań spadkowych i w konsekwencji brak upoważnionych właścicieli do złożenia wniosku o przeniesienie działek zajętych przez ciek Kozi Bród do zasobu skarbu państwa i stwierdzenia wykonywania praw właścicielskich przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie (dalej: PGW Wody Polskie) lub brak zgody upoważnionego właściciela.

⁵⁷ Dz. U. z 2023 r. poz. 1637, dalej: ustawa PPP.

⁵⁸ Dz. U. z 2024 r. poz. 274, dalej: specustawa przeciwpowodziowa.

⁵⁹ Oprócz przebudowy koryta cieku system obejmuje także przebudowę i budowę rowów odwadniających, kolektorów kanalizacyjnych, studni odwadniających i innych elementów systemu odwadniania.

dwutorowo i nie czekając na zmianę przepisów - zawarła w dniu 17 lutego 2023 r. z SRK SA porozumienie w sprawie realizacji tego zadania w trybie partnerstwa publiczno-prywatnego, co miało umożliwić realizację zadania w trybie specustawy przeciwpowodziowej.

Na skutek wystąpienia Wojewody Małopolskiego, Zastępcy Dyrektora Departamentu Gospodarki Wodnej i Żeglugi Śródlądowej Ministerstwa Infrastruktury, pismem z dnia 17 lutego 2023 r. (które wpłynęło do Urzędu w dniu 23 lutego 2023 r.), stwierdził m.in., że działania zmierzające do usunięcia zagrożenia powinny być podejmowane w pierwszej kolejności na podstawie obowiązujących przepisów, bez oczekiwania na ich zmianę. Ponadto stwierdził, iż inwestycje SRK SA związane z likwidacją szkód górniczych, w tym związane z planowanymi pracami budowy systemów odwodnienia, nie służą co do zasady celom ochrony przeciwpowodziowej. W związku z tym dodanie SRK SA do katalogu inwestorów wymienionych w przedmiotowej ustawie nie będzie skutkowało możliwością realizacji przez SRK SA inwestycji w trybie tej ustawy i Ministerstwo Infrastruktury nie planuje podjęcia działań legislacyjnych w tym temacie, a zagadnienia inwestycyjne z zakresu likwidacji szkód górniczych na poziomie ustawowym „pozostają we właściwości organu właściwego w sprawach górnictwa i likwidacji szkód górniczych”.

Gmina wystąpiła do Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej z wnioskiem z dnia 18 maja 2023 r. o opinię na temat zasadności realizacji przedsięwzięcia w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego wraz z oceną efektywności realizacji przedsięwzięcia, który został uznany za niekompletny. Gmina wystąpiła o przedłużenie terminu do uzupełnienia wniosku i w dniu 1 sierpnia 2023 r. formalnie zwróciła się do SRK SA o opracowanie niezbędnej dokumentacji, co jednak ostatecznie nie nastąpiło. Pismem z dnia 11 grudnia 2023 r. Burmistrz stwierdził, iż realizacja przedmiotowego przedsięwzięcia nie jest zadaniem własnym Gminy i wypowiedział zawarte z SRK SA porozumienie z dnia 27 lutego 2023 r. wskazując jednocześnie, że podmiotem właściwym do realizacji tego zadania jest PGW Wody Polskie. Burmistrz stwierdził, że działania SRK SA podejmowane przy realizacji tego zadania miały charakter pozorny na co wskazuje m.in. brak jakichkolwiek działań przy realizacji odwodnienia w trybie obowiązujących przepisów ustawy o gospodarce nieruchomościami.

W ocenie NIK, brak skutecznej realizacji przez SRK SA systemu odwadniania powierzchni obszaru górniczego byłej KWK Siersza, szczególnie w miejscach gdzie występowało płytkie stare kopalnictwo, stwarza możliwość powstawania zalewisk oraz zapadlisk, a Urząd nie ponosi odpowiedzialności za brak skutecznej realizacji odwadniania powierzchni terenów pogórniczych.

(akta kontroli tom 1 str. 238-259, 265-279, tom 3 str. 1, 4-6, 17-83)

Po otrzymaniu z Ministerstwa Infrastruktury stanowiska, zawartego w piśmie z dnia 17 lutego 2023 r., że inwestycje SRK SA związane z likwidacją szkód górniczych, w tym związane z planowanymi pracami budowy systemów odwodnienia, nie służą co do zasady celom ochrony przeciwpowodziowej, w związku z czym dodanie SRK SA do katalogu inwestorów wymienionych w przedmiotowej ustawie nie będzie skutkowało możliwością realizacji przez SRK SA inwestycji w trybie tej ustawy, służby prawne Gminy z udziałem służb Wojewody Małopolskiego opracowały projekt „specustawy” umożliwiającej skuteczną likwidację szkód górniczych, a także rozwiązującej bieżące kwestie niezwykle istotne dla gminy Trzebinia w sprawie: planów zagospodarowania przestrzennego, odszkodowań, wywłaszczeń w wyniku zapadlisk, itp. Burmistrz zawnioskował ponadto o przyjęcie dedykowanego Trzebinii programu, wzorowanego na Oświęcimskim Strategicznym Programie Rządowym, w którym zapisana zostanie wieloletnia pomoc rozwojowa dla tego miasta z budżetu

państwa na odbudowę infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz budowę nowych bloków mieszkalnych.

W dniu 20 września 2023 r. Burmistrz wystąpił do parlamentarzystów o zwołanie nadzwyczajnego posiedzenia Sejmu RP jeszcze w ówczesnej kadencji parlamentarnej, celem przyjęcia specjalnej specustawy dla Trzebini w związku z problemem pogórnich zapadlisk. Po wyborach parlamentarnych, jakie odbyły się w październiku 2023 r., Burmistrz wystąpił do wszystkich nowo wybranych posłów z okręgu nr 12 z prośbą o wsparcie działań w zakresie poprawy bezpieczeństwa i skutecznego rozwiązania problemu pogórnich zapadlisk, z jakimi mierzy się Gmina Trzebinia. Poprosił także o podjęcie prac legislacyjnych. Z odpowiedzi Podsekretarza Stanu – Głównego Geologa Kraju z Ministerstwa Klimatu i Środowiska z dnia 1 sierpnia 2024 r. skierowanej do Marszałka Sejmu RP na interpelację poselską wynikało m.in., że:

- temat zapadlisk na terenie Trzebini nie był omawiany od 13 grudnia na Rządowym Zespole Zarządzania Kryzysowego,
- nie podejmowano działań związanych z uruchomieniem środków z rezerwy ogólnej na udzielenie wsparcia mieszkańcom Gminy oraz samorządowi lokalnemu,
- nie analizowano możliwości wprowadzenia na terenie Gminy stanu klęski żywiołowej.

NIK zauważa, że w trakcie kontroli NIK Gmina nie otrzymała skutecznej pomocy w zakresie usuwania wszystkich skutków eksploatacji i likwidacji KWK Siersza, a prowadzone działania SRK nie zawsze były w tym zakresie skuteczne.

(akta kontroli tom 1 str. 257-259, tom 3 str. 2, 9-10, 101-104)

7. Gmina podejmowała także działania w celu skutecznego zabezpieczenia terenów mieszkalnych, dotkniętych negatywnymi skutkami likwidacji KWK Siersza. Zbierano oferty i propozycje dotyczące sposobu uzdatniania gruntów, które po wstępnej analizie były przekazane do SRK SA. Burmistrz podjął rozmowy z niezależnymi podmiotami, które mają doświadczenie w zakresie badań podziemnej struktury górotworu a także z przedstawicielami Głównego Instytutu Górniczego - Państwowego Instytutu Badawczego⁶⁰ w celu stałego monitorowania poziomu wód podziemnych i ich wpływu na tworzenie się deformacji na obszarze pogórnym KWK Siersza. Aktualnie przygotowywany jest projekt umowy o współpracy pomiędzy Gminą a GIG PIB, który w latach 2024-2027 koordynuje realizację projektu badawczego współfinansowanego przez Fundusz Badawczy Węgla i Stali (RFCS -101157400) pod nazwą: *Sinkhole hazard and risk management in post-mining areas - Zagrożenie zapadliskowe i zarządzanie ryzykiem w obszarach pogórnich*, o akronimie SIRIMA. Projekt SIRIMA koncentruje się na zwiększaniu wiedzy i doświadczenia związanego z występowaniem i skutkami zagrożenia zapadliskowego terenów pogórnich oraz narzędzi oceny ryzyka związanego z możliwością ich wystąpienia w obszarach zlikwidowanych zakładów górniczych na terenie UE. Wytypowano już gminne działki, gdzie będą umieszczone trzy automatyczne stacje piezometryczne do pomiarów poziomu zwierciadła wód podziemnych na terenie Sierszy, a także sejsmografów. Zadaniem prowadzonego monitoringu hydrogeologicznego, sejsmologicznego, a docelowo także grawimetrycznego pozwoli określić skalę zagrożenia dla obszaru Trzebini.

(akta kontroli tom 3 str. 105-106, 118-119)

8. W opracowanym przez SRK SA *Raporcie dotyczącym działań SRK SA w zakresie zapobiegania powstawania deformacji nieciągłych spowodowanych płytką eksploatacją górną byłej KWK Siersza* z 23 września 2024 r. potwierdzono,

⁶⁰ Dalej: GIG PIB.

że po rozpoczętym w dniu 29 maja 2023 r. pompowaniu wód podziemnych zabudowanymi w piezometrach P-1 i P-1 bis pompami, liczba zapadlisk spadła w okresie od listopada 2023 r. do 7 marca 2024 r. do około 3 sztuk na kwartał. Miały one niewielkie rozmiary i były na bieżąco likwidowane przez SRK SA. Od 8 marca do 22 września 2024 r., tj. do czasu opracowania raportu nie pojawiły się nowe zapadliska. W wyniku prowadzonego monitoringu wpływu zatapiania zlikwidowanej KWK Siersza na środowisko stwierdzono, że tempo przyrostu poziomu wód podziemnych w górotworze spadło z ok. 0,4-0,5 m/miesiąc do ok. 0,0-0,15 m/miesiąc. Spółka prowadziła od 29 lutego do 19 marca 2024 r. awaryjne pompowanie wody z rozlewiska z obniżonych terenów w rejonie zabudowy ul. Młyńskiej do ciek Kuzy Bród, w wyniku czego obniżono poziom lustra wody o ok. 0,7m i deklaruje prowadzenie tego pompowania, jeśli wystąpi taka potrzeba. Z operatów pomiarowych prowadzonych od 2009 r. na zlecenie SRK SA pomiarów i obserwacji makroskopowych na terenie dawnego płytkiego kopalnictwa wynika, że poza powstałymi zapadliskami, nie zaobserwowano nowych zjawisk o charakterze nieciągłym. Ogólna liczba deformacji nieciągłych na obszarach zabudowanych i obszarach intensywnie użytkowanych przez ludzi w okresie ostatnich 3 lat wyniosła 48 w latach 2021-2023 i 3 w 2024 r., na likwidację których zużyto ok. 8 580 m³ materiału zasypowego. Badania georadarowe prowadzone od października 2022 r. na powierzchni ok. 85 ha wykazały zmiany w podłożu i wyrobiskach środkowej części cmentarza parafialnego przy ul. Jana Pawła II, najprawdopodobniej na skutek zatapiania górotworu. Prowadzone na obszarze terenów zabudowanych, użyteczności publicznej i ważnej infrastruktury komunalnej o powierzchni ok. 68,1 ha pomiary mikrograwimetryczne wykazały rejon o obniżonej gęstości gruntów przypowierzchniowych, co posłużyło do określenia potencjalnych obszarów zagrożonych powstawaniem deformacji nieciągłych na mapach wynikowych. Umożliwiło to wskazanie lokalizacji wierceń kontrolnych do płytkich wyrobisk i wykonywanie prac podszkawkowych wzmacniających podłoże terenu i zabezpieczających przed powstawaniem deformacji nieciągłych. Wymieniono rejon, w którym zakończono roboty uzdatniające i zabezpieczające podłoże o łącznej powierzchni ok. 10,43 ha, w wyniku których zatłoczono 27 580,31 m³ mieszaniny podszkawkowej. W ostatnich miesiącach trwają prace we współpracy z Urzędem nad opracowaniem porozumienia dotyczącego przeniesienia ogródków działkowych oraz wypłaty odszkodowań dla właścicieli 110 ogródków działkowych zlokalizowanych w Trzebini, na podstawie wykonanych operatów szacunkowych oraz prowadzone są sprawy odszkodowań za utracone nagrobki oraz straty moralne po powstałych zapadliskach na cmentarzu parafialnym.

(akta kontroli tom 3 str. 119, 120-145)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

NIK ocenia pozytywnie działalność Urzędu w badanym zakresie.

Urząd prawidłowo reagował na pojawiające się od 2007 r. negatywne skutki likwidacji KWK Siersza. Prowadzono ewidencję pojawiających się zapadlisk, zgłaszano je do SRK SA, odpowiedzialnej za ich usuwanie i monitorowano efekty tych działań. Skala negatywnych efektów likwidacji Kopalni przerastała zdecydowanie możliwości Gminy w usuwaniu ich skutków. Urząd współpracował z Powiatowym Centrum Zarządzania Kryzysowego w Chrzanowie oraz z Małopolskim Urzędem Wojewódzkim w Krakowie w ramach Wojewódzkiego Sztabu Zarządzania Kryzysowego. Działania podejmowane przez Urząd w celu odwadniania terenów pogórnich nie zakończyły się sukcesem, czego powodem był brak odpowiednich uregulowań prawnych.

Uniemożliwia on UM Trzebini skuteczne prowadzenie takich robót. Z inicjatywy Burmistrza prowadzone były działania w celu znalezienia skutecznych alternatywnych do stosowanych dotychczas technologii rekultywacji i uzdatniania terenów pogórnich oraz zmiany lokalizacji ogródków działkowych, na terenie których doszło do zapadlisk. Urząd podejmował także działania w celu zmiany obecnych przepisów na takie, które umożliwią skuteczne usuwanie negatywnych skutków likwidacji zakładów górniczych.

IV. Uwagi i wnioski

Uwagi W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości, Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag ani wniosków.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 30 października 2024 r.

Kontroler
Mirosław Sekuła
Doradca techniczny

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach